

Eelnõu seisuga 1.10.2026

BIOMAJANDUSE PROGRAMM 2027–2030

Sisukord

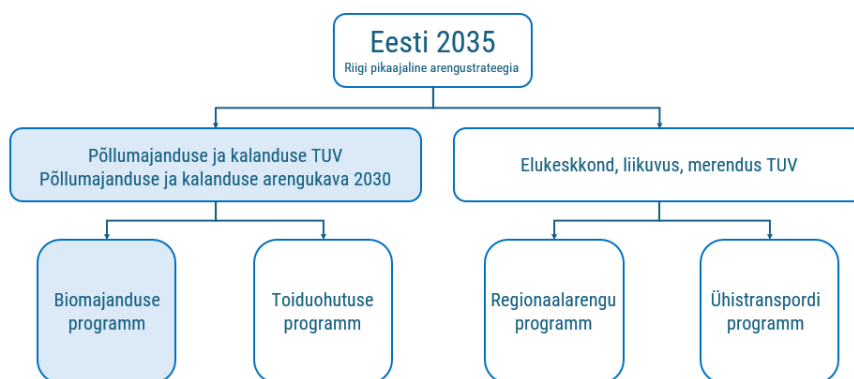
Sisukord	2
1. Sissejuhatus	3
2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
3. Hetkeolukorra lühianalüüs	7
2025. aasta olulisemad tegevused eesmärkide saavutamiseks	12
4. Olulised tegevused	17
5. Programmi tegevused	19
5.1. Programmi tegevus – põllumajanduskeskkond	19
5.2. Programmi tegevus – põllumajandusmaa ja maaparandus	22
5.3. Programmi tegevus – põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime	23
5.4. Programmi tegevus – Eesti toidu kuvand ja eksport	27 28
5.5. Programmi tegevus – kutseline kalapüük	29
5.6. Programmi tegevus – kalandusturu korraldus	31
5.7. Programmi tegevus – kalavarude haldus ja kaitse	32 33
Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus	35
Lisa 3. Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2026.a kohta	37

1. Sissejuhatus

Biomajanduse programm on koostatud „Põllumajanduse ja kalanduse arengukava aastani 2030“ (PõKa) elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks. Programmis kajastuvad tegevused võimaldavad põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toidutööstuse valdkondades bioressurssi efektiivsemalt ning kestlikumalt kasutada ja vääridada, võttes arvesse biomajanduse arengusuundi, säästva arengu ja keskkonnavalaseid eesmärke, ning leida kohti valdkondade vaheliseks koostööks, toetades seeläbi toiduga kindlustatust ja pikaajalise toidujulgeoleku tagamist

Biomajanduse programmi juhib biomajanduse asekanter. Programmi juhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine.

Tulemusvaldkond	Põllumajandus ja kalandus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti toit on tarbijate poolt eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukondade elujõud kasvab.
Valdkonna arengukava	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
Programmi nimi	Biomajanduse programm
Programmi eesmärk	Tark ja kestlik põllumajandus, kalandus ja toidutootmine, mis tagavad toiduga kindlustatuse.
Elluviimise periood	2027-2030
Peavastutaja	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Kaasvastutajad	Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA), Riigi Laboriuuringute ja Riskihindamise Keskus (LABRIS), Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA), Maaelu Teadmuskeskus (METK)

Biomajanduse programmis kasutatakse järgmisi välisvahendeid:

Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) tegevusi rahastatakse ELi finantsperioodil 2023-2027 Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD). Bioressursside väärimise ja biogaasi tootmise investeeringuid rahastatakse taaste- ja vastupidavusrahastu (RRF) vahenditest.

Kalandussektori arenguks vajalikke tegevusi rahastatakse ELi finantsperioodil 2021-2027 Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) vahenditest. Mitmesuguseid harrastuskalapüügi tugevdamise meetmeid ja kalanduse teadlikkuse tõstmise tegevusi rahastatakse ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu. Lõheliste rändeteede avamist kalanduslikult olulistele jõgedele rajatud paisudel on rahastatud Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahenditest.

Seosed arengustrateegiaga „Eesti 2035“

Strateegia „Eesti 2035“ tegevuskavas on seatud üheks arenguvajaduseks julgeolek ja turvalisus ning peetud oluliseks tagada julgeolek igas olukorras ja parandada kriisideks valmisolekut. Programmi tegevused panustavad sellesse, et toidujulgeolek oleks Eestis tagatud.

Biomajandus panustab strateegia „Eesti 2035“ tegevuskava muutusesse, millega soovitakse suurendada Eesti majandusele oluliste valdkondade võimekust. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on peavastutaja kestliku ringbiomajanduse (sh sinimajanduse) arendamisel.

Strateegia „Eesti 2035“ kohaselt on elupaikade hoidmine ja taastamine, liigirikkuse suurendamine ning muldade kaitse piisavalt ulatuslikul territooriumil tähtis nii elurikkuse säilitamisel kui ka kliimamuutuste puhverdamisel ja nendega kohanemisel. Mida rohkem on toimivaid ja elurikkaid ökosüsteeme (sh veekeskkonnas), seda paremini oleme varustatud inimese eksistentsiks vajalikuga ning suudame taluda keskkonna saastatust ja kohaneda kliimamuutustega.

2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk ja mõõdikud

Tark ja kestlik põllumajandus, kalandus ja toidutootmine, mis tagavad toiduga kindlustatuse.

Mõõdik	Tegelik (2025)	Sihttase (2027)	Sihttase (2028)	Sihttase (2029)	Sihttase (2030)
Kasutuses oleva põllumajandusmaa pindala, ha	982 063	990 000	990 000	990 000	990 000
Keskkonnasõbralikult majandatava maa osakaal, %	93,09	>90	>90	>90	>90
Kogu tarneahela loodava lisandväärtuse osatähtsus kogu ettevõtlussektori lisandväärtuses, %	6,5 (2024)	7,2	7,2	7,2	7,2
Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade osakaal kogu Eesti päritolu kaupade ekspordis, %	15	15	15,2	15,3	15,5
Heas seisus kalavarude arv, %	50 (2024)	50	60	60	60
Eesti kalandussektori esmatootmise kogu väärtus, mln €	68,3	85,1	96,7	96,7	96,7

Commented [KK1]: Riigiplaaniga ühtlustatud

Kasutuses olev põllumajandusmaa pindala – põllumajandusmaa on piiratud ressurss ja maakasutusele pretendeerib erinevaid huve. Strateegiline suund on, et toidutootmise kestlikkuse ja konkurentsivõime tagamise seisukohalt tuleb põllumajandusmaa pindala hoida või veidi kasvatada (eesmärk 2030-ks aastaks vähemalt 1 mln ha põllumajandusmaad).

Keskkonnasõbralikult majandatava maa osakaal – see ilmestab Eesti toidutootmise loodushoidlikkust ja maa heaperemehelikku kasutamist. Keskkonnasõbralikult majandatava maa osakaal hõlmab ühekordselt põllumajanduslike keskkonnatoetuste ja ökokavade pindala, sh mahepõllumajandustoetuse pindala ning püsirohuma sailitamise kohustuses arvesse läinud püsirohuma pindala suhet kasutuses olevasse põllumajandusmaasse. Eesmärk on taset hoida ja kindlustada, et tase ei langeks alla 90%.

Kogu tarneahela loodava lisandväärtuse osatähtsus kogu ettevõtlussektori lisandväärtuses – mõõdik on oluline näitaja toidutarneahela rolli ja mõju hindamisel riigi majanduses. Mida suurem on selle ahela panus ettevõtlussektori lisandväärtusesse, seda rohkem luuakse riigis kohapeal väärtust läbi tootmise, töötlemise ja teeninduse, toetades regionaalset arengut, töökohtade kasvu ja majandust. Mõõdik toetab teadlikku otsustamist ning võimaldab mõõta sektorisiseste investeeringute, innovatsiooni ja koostöö tegeliku mõju majandusele.

Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade osakaal kogu Eesti päritolu kaupade ekspordis – mõõdik näitab kohaliku põllumajanduse ja toidutootmise rolli riigi ekspordis ja majanduses. Kõrgem osakaal

näitab sektori tugevust ja konkurentsivõimet välisurgudel, toetab maaelu arengut ning aitab mitmekesistada ja stabiliseerida majandust. Lisaks suurendab see toidutootjate sissetulekuid, loob töökohti maapiirkondades ning soodustab investeeeringuid kodumaise toidutootmise arendamisse.

Heas seisus kalavarude arv – mõõdik peegeldab kalandussektori kestlikkust ja näitab, kui suur osa majanduslikult olulisi kalavarusid on heas seisundis. Majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandussektori areng sõltub suuresti kalavaru seisundist ning piiratud ressursi tingimustes tehtud otsustest selle varu kasutamisel ja haldamisel.

Eesti kalandussektori esmatootmise kogu väärtus – mõõdik näitab kogu kutselise kalapüügi saagi väärtust arvutatuna keskmistes kala kokkuostuhindades. Hõlmatud on kõik kutselise kalapüügi segmendid – püük siseveekogudel, Läänemere rannikupüük ja traalpüük ning kaugpüük väljaspool Läänemerd. Mõõdik annab esmase indikatsiooni, kas maaletoodava saagi eest saadav tulu on suurenenud või vähenenud.

Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

	Eelarve	Eelarve prognoos			
	2026*	2027	2028	2029	2030
Programmi kulud kokku	-397 743	-328 138	-194 648	-112 877	-23 289
Põllumajanduskeskkond	-62 799	-62 154	-67 387	-13 836	-3 849
Ringbiomajanduse arendamine	-18 445	Alates 2027. on programmi tegevus liidetud põllumajanduskeskkonnaga.			
Põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime	-261 819	-218 081	-70 306	-53 921	-11 083
Eesti toidu kuvand ja eksport	-2 659	-2 921	-2 929	-2 696	-1 626
Kutseline kalapüük	-11 391	-12 646	-14 824	-14 998	-1 267
Kalavarude haldus ja kaitse	-5 464	-6 007	-9 075	-9 245	-1 654
Kalandusturu korraldus	-17 431	-6 594	-9 386	-9 026	-887
Põllumajandusmaa ja maaparandus	-17 735	-19 736	-20 739	-9 155	-2 924

*Riigikogu poolt kinnitatud eelarve

3. Hetkeolukorra lühianalüüs

Keskkond

Kestlik loodusressursside kasutamine oluline, et tagada toidutootmise pikaajalisus.

Keskkonda hoidev põllumajandus ja muldade hea seisund on kestliku toidutootmise alus. 2025. aastal oli Eestis põllumajandusmaana kasutuses 982 063 hektarit, mis on üsna samas suurusjärgus kui eelmisel aastal. Põllumajandusmaale avaldavad jätkuvat survet metsastamine, taristu rajamine ja elamuehituse laienemine, mis suurendavad konkurentsi maakasutuse osas ning mõjutavad mullatervist ja tootmisvõimekust. Oluline on kaitsta väärtuslikku põllumajandusmaad ja tagada kaitse- ja kasutustingimuste piisavus, selgus ja rakendatavus. Seda eriti just viimaste aastate arengute tõttu – ebastabiilsem geopoliitiline olukord, üleriigilise planeeringu 2050 koostamine ning EL mullaseire direktiivi vastuvõtmine (sh maahõive hierarhia põhimõtete väljatöötamine ja rakendamine) – kõik need tegevused eeldavad väärtusliku põllumajandusmaa täpsemat defineerimist, et hoida väärtuslik põllumajandusmaa põllumajanduslikus kasutuses, tagada toidutootmise võimekus ning vältida maa ulatuslikku killustumist ehitustegevuse või muude püsivalt maakasutust muutvate tegevuste tõttu. Kuigi väärtuslikud põllumajandusmaad on üldplaneeringutes määratletud, siis nende kaitse- ja kasutustingimused varieeruvad ning ei pruugi alati tagada maa säilimist põllumajanduslikuks kasutuseks. Sellest tulenevalt on kasutusel ebaühtlane praktika väärtuslike põllumajandusmaade kaitse tagamisel ning selle tulemuslikkuse hindamisel.

Põllumajandusmaa kestliku kasutuse kõrval on üha teravamaks väljakutseks maaparandussüsteemide seisund ja toimimine. Kuivendussüsteemide amortiseerumise tempo on kiirem kui nende kaasajastamise võimalused. Samal ajal vajavad maaparandussüsteemid ajakohastamist muutuvate tingimuste tõttu, mida kujundavad nii põllumajandus- ja keskkonnapoliitika kui ka muutunud ilmastikuolud. Lisaks on maaparandussüsteemide korrashoiul oluline koostöö teiste maaomanikega. Piiratud ressursside tingimustes on maaparandusseire korraldamine üha keerulisem ning praegu puudub terviklik ülevaade maaparandussüsteemide tehnilisest seisundist, põllumajandusmaa kuivendusseisundist ja keskkonnamõjust. Seetõttu tuleb kasutusele võtta uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi kuivendussüsteemide toimivuse hindamiseks, näiteks droonid ja muud kaugseire võimalused. Pideva maaparandusseire puudumist aitab mõnevõrra leevendada kuni 2030. aastani läbiviidav uuring „Riigi poolt korras hoitavate ühiseesvoolude maaparandushoiutööde mõju ja ulatuse väljaselgitamiseks“, mis annab täpsema ülevaate hoiutööde mõjust ja ulatusest looduskeskkonnale. Samuti aitab maaparandusseirele kaasa kuni aastani 2033 kestev projekt LIFE SIP WetEST projekt, kus tehakse seiretegevusi, et hinnata maaparandustegevuste, sh ka rakendatud keskkonnakaitsemeetmete, mõju veekvaliteedile, põhjaloomastikule, kaladele, suurselgroogsetele, veetaimestikule, kahepaiksetele ning selgub rakendatud meetmete tõhusus (peale meetmete rakendamist tehakse ka järelseiret). Projekti raames soovitakse erinevate seiretegevate asutuste tegevused ühtlustada. Valdkonda mõjutas positiivselt 2026. a maaparandussüsteemide kaardirakenduses maaparandussüsteemide teostusjooniste avalikustamine, mis suurendas maakasutajates huvi ja teadlikkust maaparandussüsteemide olemasolust ja paiknemisest. Seda kinnitas sama aasta kevadel toimunud eesvoolu uuendamise toetuse taotlusvoor, mis osutus väga populaarseks: taotlusi esitati rohkem, kui oli eelarve. Valdkonda mõjutab ka maaparandusalal aktiivselt tegutsevate ettevõtjate vähesus ja väljakutseks on valdkonna järelkasvu tagamine. Oluline on jätkata teavitustegevustega maaparandussüsteemide korrastamisest ja leida maaparandussüsteemide korrashoiuks motiveeriv rahastus.

Keskkonnasõbralikult majandatava maa osakaal oli 2025. aastal 93,09%. Kogu kasutatav põllumajandusmaa on seotud tingimuslikkuse süsteemiga, mis eeldab keskkonna-, loomade heaolu ja tervisenõuete täitmist. Vaatamata sellele püsib põllumajanduse surve keskkonnale, väljendudes kasvuhoonegaaside heite ning lämmastikukoormuse kasvus.

Põllumajanduse kliima- ja keskkonnamõju vähendamisel on keskne roll õigusraamistikul, ökokavadel ja teistel kliima- ja keskkonnameetmetel, teaduspõhistel lahendustel ja teadmussiirdel. Oluline on tootjate keskkonnateadlikkuse kasv ning riigi roll suunata tootmist keskkonnasäästlikumaks, toetades heite vähendamist, süsiniku sidumise suurendamist, kliimamuutustega kohanemist ning õhu-, vee- ja mullaseisundi parandamist. Samuti on vajalik tugevdada seirevõimekust, et paremini hinnata põllumajanduskeskkonna muutusi ja kujundada sihitumaid ja tulemuslikumaid meetmeid.

Põllumajandus mõjutab ja sõltub samaaegselt loodusressurssidest, maastikest ja elurikkusest. Kliimamuutused mõjutavad tootmist, samal ajal kui põllumajandus mõjutab kliimat. Elurikkuse säilimine ja toidutootmise jätkusuutlikkus eeldavad mullatervise hoidmist ning kliimamuutustega kohanemist.

Põllumajandusmaastike elurikkuse seisund on ebaühtlane: kuigi osa näitajaid on stabiilsed, on põllulindude indeks langustrendis. Peamistes tootmispiirkondades on elurikkust toetavaid maastikuelemente vähe ning liigirikaste rohumaade säilitamine ja taastamine vajab täiendavat tähelepanu. Looduslik kahjuritõrje on kestliku põllumajanduse oluline osa, mille eesmärk on toetada kasulikke organisme ja kahjurite looduslikke vaenlasi, et vähendada kahjurite levikut ning sõltuvust keemilistest taimekaitsevahenditest. Lähenemine tugineb integreeritud taimekaitse põhimõtetele ning hõlmab erinevaid maastiku-, põlluväärseid ja põllusiseid meetmeid, mis aitavad säilitada elurikkust ja tugevdada agroökosüsteemide tasakaalu. Vajalik on täpsemalt hinnata, kui tõhus on looduslik kahjuritõrje erinevates põllumajandustingimustes ning millistel tingimustel suudab see vähendada kahjurite arvukust ja piirata saagikadu ning uurida, millised maastikuelemendid, põlluväärse kooslused ja majandamisvõtted toetavad kõige enam kasulike organismide, sealhulgas kahjurite looduslike vaenlaste arvukust ja aktiivsust.

Heas seisundis Eesti mullad on aluseks paljudele elutähtsatele ökosüsteemiteenustele, toetades toidutootmist, biomassi kasvu, puhta vee kättesaadavust, toitainete ringlust, süsiniku talletamist ja elurikkuse säilimist. Riikliku põllumuldade seire maht on süsteemse ja üleriigilise ajakohase hinnangu andmiseks ebapiisav. 2028. a sügiseks tuleb Eestil mullaseaduse kaudu üle võtta EL mullaseire ja mulla vastupidavuse direktiiv, mis loob mh aluse senisest mahukamale mullaseirele. Kui Eesti muldade seisundi hoidmisega põllumeeste poolt võib üldiselt rahule jääda, siis täiendavat tähelepanu on vaja pöörata muldade tihenemise vähendamisele, happeliste ja fosforiliiaga põldude osakaalu vähendamisele ning muldade struktuursuse parandamisele ja põllumaa del orgaanilise süsinikuvaru säilimisele, mis on oluline nii mullaviljakuse, mulla veesidumisvõime kui ka kliimakindluse seisukohalt. Suurendada on vaja ka tahesõnniku ja komposti kättesaadavust ja kasutust, samuti digestaadi töötlemist ning edendada segatootmist ja põllumajandustootjate omavahelist koostööd. Oluliseks teemaks on ka turvasmullaga maade kasutamine eelkõige rohumaadena.

Kalavarude seis on mitmel pool kesine ning selle parandamine eeldab püügikoormuse ja kalavarude tasakaalustamist, arvestades ka kormoranide ja hüljeste mõju. Mõlemad mõjutavad varusid oluliselt ning üksnes ühe teguri reguleerimisest ei piisa kestlikuks paranemiseks. Rannakalandust mõjutab hallhülge tekitatud kahju, mis väljendub püüните kahjustamises ja saagikaos. Kalavarude taastamiseks tuleb jätkata kaitsemeetmete ajakohastamist, vähendada püügikoormust ning taastada kalade elupaiku ja kudealasid. Samuti on vajalik tõhustada ebaseadusliku kalapüügi tõkestamist, kaaspüügi vähendamist ja ebasoovitavatest püügimeetoditest loobumist. 2025. aastaks oli avatud 134 kalade rändetakistust, millest viis avati samal aastal. Rändetakistuste kõrvaldamine on järjepidev protsess, mis eeldab koostööd teadlaste ja haldusasutustega ning parandab kalade rändevõimalusi ja ökosüsteemide toimimist.

Harrastuskalapüügi korralduses on väljakutseks tasakaalustatud püügikorraldus, mis tagab võimalikult paljudele püüdjatele tulemusliku saagi, säilitades samal ajal kalavarude seisundi. Kalavarude taastamiseks on vajalik jätkata kudealade parandamist ja rändeteede avamist.

Ringbiomajanduse arengut piirab bioloogiliste ressursside vähene väärimine ning praktikate aeglane levik. Kõrvalsaadusi kasutatakse sageli madala lisandväärtusega või jäetakse kasutamata, mida süvendavad tooraine hajutatus ja väikesed kogused. Arengut piiravad ka vähene investeerimisvõime katse- ja piloteerimise ning tehnoloogia skaleerimise võimalustesse ning puudulik õigusraamistik ja statistika, mis raskendab ressursside tõhusat kasutamist ning planeerimist.

Põllumajandus, kalandus ja toiduainetööstus

Eesti biomajandus on hästi varustatud loodusressurssidega, kuid selle peamised kitsaskohad on madal lisandväärtus ja suur sõltuvus toorme ekspordist (nt töötlemata teravili, toorpiim ja puit). Biomajanduse sektorid annavad ligikaudu 13% majanduse lisandväärtusest ja 17% ekspordist, kuid lisandväärtus töötaja kohta jääb ligikaudu 30% alla Euroopa Liidu keskmise. Eesti biomajandus on tugevalt toorainepõhine – metsa- ja puidutööstus, põllumajandus ja toiduainetööstus loovad 90% lisandväärtusest. **Põllumajandus, kalandus ja toiduainetööstus on Eesti toidutootmise nurgakivid, andes olulise panuse majandusse, eksporti ja tööhõivesse. Need sektorid tagavad riigi toidujulgeoleku ning aitavad säilitada elu- ja ettevõtluskeskkonda maapiirkondades ja rannikualadel. Samuti on neil oluline roll kohalike ressursside väärimisel, regionaalse arengu toetamisel ning kestliku biomajanduse edendamise.**

Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus on Euroopa Liiduga liitumisest alates kahekordistunud, aga toodangu väärtus hektari kohta jääb oluliselt madalamaks ELi keskmisest, kuna peamiselt toodetakse väiksema lisandväärtusega toodangut. Eestis on põllumajanduse netolisandväärtus tööjõuühiku kohta viimastel aastatel märgatavalt kasvanud. Kui 2015. aastal jäi Eesti näitaja EL-i keskmisele veel alla (15 925 eurot vs 18 403 eurot), siis alates 2017. aastast on Eesti näitaja valdavalt olnud kõrgem. Selle positiivse trendi jätkusuutlikkuse tagamine on väga oluline – see eeldab nutikaid investeeringuid innovatsiooni, täppispõllumajandusse ning tööjõu oskuste arendamisse.

2025. aasta oli põllumajandussektorile keeruline. Muutlik ilm ja erakordselt kõrge sademete hulk pidurdasid põllutöid ja vähendasid saagikust, loomakasvatuses mõjutas olukorda Sigade Aafrika katk, vähendades sealihatööstuse tootmismahutu ja tulusid. Majandusnäitajate poolest oli aasta siiski mõnevõrra parem kui eelnevad kaks aastat. Kogutoodang ulatus 1,4 miljardi euroni (+6,5% võrreldes 2024. aastaga), mida vedas eelkõige loomakasvatussaaduste hinnatõus, samal ajal kui taimekasvatus koges kolmandat järjestikust keerulist aastat. Brutolisandväärtus kasvas 37% ning ettevõtjatulu koos toetustega pöördus positiivseks, kuid sektori finantsstabiilsus sõltub endiselt suurel määral toetustest. Konkurentsivõimet ja jätkusuutlikkust mõjutavad kasvav hinnavolatiilsus, ilmastiku- ja tururiskid ning loomataudid, mis vähendavad investeerimisvalmidust ning suurendavad ebakindlust tootmisotsustes.

Erinevate kriiside mõjul on põllumajandustootjate konkurentsivõime ning seeläbi ka investeerimis- ja innovatsioonivõime oluliselt vähenenud, mis mõjutab otseselt toidujulgeolekut. Majandusarvestuse andmetel ei kata toodangu eest saadud tulu kulusid ning ilma toetusteta on ettevõtjatulu valdavalt negatiivne. Ka koos toetustega jäi ettevõtjatulu 2023. ja 2024. aastal miinusesse. Esialgsetel andmetel paranes olukord 2025. aastal, kuid toetusteta tegutseb sektor endiselt kahjumiga. Madal kasumlikkus ja tugev sõltuvus toetustest soodustavad ettevõtete ja põllumajandusmaa koondumist ning tootjate arvu vähenemist, suurendades riske eelkõige toidujulgeoleku seisukohast.

Riskijuhtimise tähtsus põllumajandussektoris on suurenenud nii ebasoodsate ilmastikutingimuste esinemise sagedusega kui ka põllumajandustootmise suurema turule orienteeritusega. Ebakindlus põllumajandustoodete ja -tootmissisendite hindades ja sissetulekutes avaldab mõju põllumajandustootjate tootmisotsustele ja tootlikkust suurendavate investeeringute tegemisele. Põllumajandus- ja toidutootmise konkurentsivõimeliseks arenguks on vajalik sissetulekute stabiilsus, mida mõjutab oluliselt põllumajandussektori avatus riskidele, mis võivad olla nii ettevõttesisesed kui ka -välised ning tekitada suuri nõudluse ja pakkumise tasakaalu muutumisi, hindade ja põllumajandusturgude volatiilsust. Järjest suuremat mõju avaldavad kliimamuutused koos sellest tingitud ebasoodsate ilmastikutingimuste ning taime- ja loomahaiguste levikuga, mis põhjustavad tootmispotentsiaali hävimist.

Sektori struktuurist tulenevalt on uute ettevõtjate ja noorte sisenemine põllumajandussektoris raskendatud nii piiratud maa kättesaadavuse kui ka suure kapitalinõudluse tõttu. Samas on noorte (kuni 40-aastaste) juhtide osatähtsus põllumajanduslikes majapidamistes 21%, mis kirjeldab sektori järelkasvu olukorda.

Kalandussektori majanduslik areng sõltub otseselt kalavarude seisundist ning nende tasakaalustatud kasutamisest ja haldamisest. Kalanduse majanduslike eesmärkide saavutamiseks on oluline tagada elujõuline vesiviljeluse, kalapüügi ja vee-elusressursside töötlemise sektor tervikuna. Eesti kalandussektori esmatootmise koguväärtus oli 2025. aastal 68,3 miljonit eurot. Seda mõjutavad saagi kogus ja kokkuostuhind, mida omakorda määravad liigiline koosseis, väärtuslike liikide osakaal, kalavarude seisund, püügikulud ja turu nõudlus. Kuigi pikemas, ligikaudu 10-aastasest vaates on olnud kasvutrend, on viimastel aastatel toimunud langus ning heas seisus kalavarude osakaal oli 2024. aastal 50%, jäädes alla sihttasemele 61%.

Rannapüügil jätkuvalt suurim väljakutse see, kuidas leida tasakaal kutselise kalapüügiga tegelejate ja kasutada oleva kalavaru vahel sektori konkurentsivõime saavutamiseks.

Rannapüügi mediaansaak on viimase kolme aasta jooksul vähenenud peamiselt kogu rannapüügisektori saagi vähenemise tõttu, samal ajal kui loaomanike arv on püsinud sarnane (2023. aastal 1044, 2024. aastal 1023 ja 2025. aastal 1037). Rannapüügil on jätkuvalt suur väljakutse leida tasakaal püüdjate arvu ja kalavaru vahel, tagamaks sektori majanduslik elujõulisus ja konkurentsivõime. Rannapüügi majanduslik tõhusus (kuni 10 m laevade puhul) on kahe aasta võrdluses oluliselt vähenenud, peamiselt tulude vähenemise tõttu – tulud langesid 7,3 miljonilt 5,7 miljoni euroni, samal ajal kui kulud tõusid 5,5 miljonilt 5,9 miljoni euroni.

Sektori arendamiseks peab kasutusele võtma tarku tehnoloogilisi lahendusi nii püügivahendites kui ka püügitegevuse aruandluses. Arendada tuleb püügivahendite selektiivsust, ökonoomsemate ja keskkonnasõbralikumate kalalaevade kasutuselevõttu ning lossimistaristu arendamist. Samuti on oluline arendada e-teenuseid kalurite tegevuse terviklikuks haldamiseks.

Toidutööstuse lisandväärtus töötaja kohta oli 42 717 eurot ning peamiseks väljakutseteks on töötlemisvõimekuse arendamine ja investeeringud kõrgema lisandväärtusega toodete tootmiseks. Seda piiravad väiksed tootmismahud, investeeringute nappus ning piiratud võimekus tootearenduseks ja innovatsiooniks. Samuti mõjutab sektori konkurentsivõimet tööjõupuudus ning kvalifitseeritud tööjõu nappus. Täiendavaid investeeringuid nõuab viimaste aastate tervise- ja julgeolekukriiside taustal vajadus tõsta toidutööstuse ettevõtete tootmissisenditega varustuskindlust ning ühiskonna muutunud ootuste ja kõrgemate keskkonnasõuete taustal vajadus kasutada rohkem keskkonnasäästlikumaid tehnoloogiaid.

Arneael

Kogu tarneahela tõhus toimimine nõuab tihedat koostööd ja pidevat täiustamist, tagamaks toodete kvaliteeti, ohutust ja kättesaadavust. Uued tehnoloogiad ja automatiseerimine võimaldavad tõhusamat tootmist, tarneahela jälgimist ja tarbijate eelistustele vastavate toodete pakkumist. Toidutrendid liiguvad tervislikuma, orgaanilisema ja jätkusuutlikuma suunas, sundides ettevõtteid pakkuma kõrgema kvaliteediga ja innovaatilisi tooteid. 2024. aastal oli kogu tarneahela loodava lisandväärtuse osatähtsus ettevõtlussektori lisandväärtusest 6,5%, jäädes alla sihttasemele 7,2%.

Toidutarneahelad on tihti pikad, läbipaistmatud ja ahela lülidel on erinev turujõud, esineb ebaausaid kauplemistavasid ja turutõrgete mõju jaotub ahela lülide vahel ebaühtlaselt. Jaekaubandus on kontsentreerunud ning omab võrreldes põllumajandustootjate ja töötlejatega oluliselt tugevamat turupositsiooni, riskid kantakse tihti üle nõrgema positsiooniga lülile ehk turutõrgete korral on Eestis kokkuostuhindade langus järsem kui ELis keskmiselt ning raskused võimenduvad kiiremini.

Ühistuline koostöö suurendab põllumajandustootjate läbirääkimisvõimekust. Tunnustatud tootjaorganisatsioonide turustatud toodangu osakaal kogu põllumajandustoodangu väärtusest oli 2024. aastal 24%. 2026. aasta I kvartali seisuga tegutses 11 tunnustatud tootjaorganisatsiooni piima-, kartuli-, veise-, sea- ja lambalihasektoris. Ühistute arendamisel on oluline suurendada koostöö- ja juhtimisoskusi ning võimaldada investeeeringuid. Sama seisuga tegutseb kalanduse valdkonnas viis tunnustatud tootjaorganisatsiooni (tunnustused on kalaliigi põhised) ja üks tootjaorganisatsioonide liit.

Eksport

Eesti toidukaupade väliskaubandust iseloomustab negatiivne kaubandusbilanss, välisriikidesse väärindamiseks minevate kaupade suur osatähtsus ekspordis ja tugev orienteeritus lähiturgudele. Märkimisväärne osa ekspordist koosneb madalama töötlemisastmega toodetest, mis väärindatakse väljaspool Eestit. Kaubandusdefitsiit on suurim valmistoodete puhul, mis näitab vajadust suurendada kohaliku töötlemise võimekust ja kõrgema lisandväärtusega toodete tootmist. Ettevõtete konkurentsivõime tugevdamiseks on oluline toetada välisurgudele sisenemist ja ekspordivõimekuse kasvu läbi erinevate müügiesitustegevuste.

Kaubanduse vaates oli põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordi ja impordi väärtuse suhe 2025. aastal 0,80, ületades sihttaseme 0,79 ning kaubandusdefitsiit ulatus 604 miljoni euroni (+58 mln eurot). Eksporditi 2,3 miljardi euro eest ja imporditi 2,9 miljardi euro eest (+8% ja +8,5%). Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport moodustas kogu Eesti päritolu kaupade ekspordi väärtusest umbes 15%, millest 78% suunati Euroopa Liidu turule ja ligikaudu pool lähiriikidesse. EL-i ekspordis moodustasid 31% piimatooted, 16% teravili ja 9% toiduvalmistised; kolmandatesse riikidesse eksporditi 25% kala ja vähid, 17% teravili ja 16% kakao.

Eesti kalapüügi- ja vesiviljelustoodete eksport on 2025. aastal küll veidi kasvanud, kuid jääb endiselt alla varasemate aastate tasemele. Ekspordi koguväärtus oli 187,8 miljonit eurot. Suur osa ekspordist on toorainepõhine, mis piirab lisandväärtuse kasvu ja suurendab majanduslikku ebakindlust.

Tarbijad

Tarbijakäitumine on muutunud hinnatundlikumaks – perioodil 2022–2024 kasvas hinnatundlikkus märgatavalt ning kodumaist toitu eelistavate tarbijate osakaal on langenud (varasema 61%-lt 59%-ni, perioodil 2016–2020 oli see 74%). Tarbijateni on vaja viia info kohaliku toidu eelistest ja selle tarbimise laiemast mõjust ning kestlikust toidutootmisest. Nii põllumajanduse, toidutööstuse kui ka HoReCa sektori hea käekäigu ja kindlustunde tagamiseks on oluline, et tarbija hindaks vastutustundlikult toodetud toitu ning

ettevõtjate panust, mistõttu tuleb tegeleda teadlikult ja eesmärgistatult toidusektori kuvandilooma ja teavitustegevustega. Tarbijate teadlikud valikud aitavad üheaegselt hoida Eesti toidukultuuri, toetada kehtlikku elukeskkonda ja panustada kohaliku toidutootmise elujõulisusse, mis on oluline toidujulgeoleku seisukohalt. Seetõttu on vajalik sihipäraselt kujundada Eesti toidu positiivset kuvandit ning tõsta teadlikkust kohaliku toidutootmise väärtustamise olulisusest ühiskonnas.

Aastas tarbitakse Eestis keskmiselt 17,1 kg kalatooteid elaniku kohta, mis on alla Euroopa keskmise (ligikaudu 23 kg inimese kohta). Tarbimise suurendamiseks on plaanis jätkata üleriigilise kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tutvustamise ning teavitamise kampaaniat, et pöörata tähelepanu kalatoitude olulisusele ja toetada kohalike toodete väärindamist ja turustamist. Kalatoodete tarbimise suurendamiseks vajalik jätkata teavitustegevusi, et tõsta teadlikkust kala kui tervisliku ja kohaliku toidu olulisusest ning toetada kohalike toodete väärindamist ja turustamist.

2025. aasta olulisemad tegevused eesmärkide saavutamiseks

Targa ja kestliku põllumajandustootmise ja toidutöötlemise toetamine ja toidujulgeoleku suurendamine.

2025. aastal toetasime Eesti toidusektori ettevõtete (põllumajandus, kalandus, toiduainetööstus) arengut terviklikult, et suurendada sektori kestlikkust, tootlikkust ja toidujulgeolekut.

Avasime mahukad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika ja kalanduspoliitika investeeringumeetmed, mis võimaldavad ettevõtjatel uuendada tootmis- ja töötlemistaristut, võtta kasutusele nutikaid ja keskkonnasäästlikke lahendusi ning kasvatada ekspordivõimekust. 2025. aastal avati kalanduse investeeringumeetmeid 30 miljoni euro ulatuses ning põllumajanduse tootmise, töötlemise ja taristu investeeringumeetmeid kokku 119,7 miljoni euro mahus. Lisaks maksti välja ligi 147 miljonit eurot pindala- ja loomatoetusi, tagades tootjate majandusliku stabiilsuse ning panustades toidujulgeoleku tugevdamisse. 2025. aastal toimusid taotlusvoorud toiduainetööstuse investeeringutoetuse (augustis), põllumajandusettevõtjate keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamise investeeringutoetus (oktoobris), põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja soodustamise investeeringutoetus (septembris), põllumajanduskindlustustoetuse (aastaringelt avatud), erakorralise investeeringutoetuse suu- ja sõrataudi ennetamiseks, eriti ohtliku loomataudi ennetamise investeeringu toetuse (üks taotlusvoor suu- ja sõrataudi ennetamiseks ja teine taotlusvoor Aafrika seakatku ennetamiseks) ning turuarendustoetuse taotlemiseks.

Eelnõud valmistati ette ühistuliseks investeeringuteks materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse (taotlusvoor 2026. aastal), väikeste põllumajandusettevõtjate arendamise investeeringutoetus (taotlusvoor 2026. aastal) ja erakorralist investeeringutoetust sealihatootjatele sigade Aafrika katku ennetamiseks (taotluste vastuvõtt 2026).

Tulenevalt 2024. aasta ebasoodsatest ilmastikutingimustest eraldas Euroopa Komisjon põllumajandusreservist Eesti põllumajandussektorile 3,3 mln eurot rahalist toetust ning 2025. a kevadel said toetust enim kahju kannatanud aiandussektor ning kartuli, rapsi- ja rüpsikasvatajad. Lisaks toetati täiendavalt „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ meetme 23 „Erakorraline ajutine toetus loodusõnnetustest eriti mõjutatud põllumajandustootjatele“ raames rapsi-, rüpsi ja suviodrakasvatajaid 14,3 mln euroga.

Tulenevalt 2025. aasta ebasoodsatest ilmastikutingimustest eraldas Euroopa Komisjon põllumajandusreservist Eesti põllumajandussektorile 3,3 mln eurot rahalist toetust, mis makstakse välja hiljemalt 30. septembriks 2026. Erakorralist toetust ebasoodsatest ilmastikutingimustest põhjustatud majandusliku kahju hüvitamiseks saavad enim kahju kannatanud kartuli-, põldherne-, suvirapsi ja suvirüpsi, suvinisu- ja suviadra kasvatajad ning aiandussektor.

Jätkus RRFi vahendite rakendamine, sh biometaanitootmise ja kasutamise suurendamise investeeringutoetus, mis aitab vähendada sõltuvust fossiilkütustest, mitmekesistada energiaallikaid ning väärindada põllumajanduslikke kõrvalsaadusi. Tegevused viiakse ellu 2026. aasta II kvartali lõpuks.

Alustasime 2028+ finantsperioodi ettevalmistamist, et kujundada tuleviku välisrahastuse raamistikku kooskõlas sektori vajaduste, kliimaeesmärkide ja konkurentsivõime tugevdamisega. Toidujulgeoleku reformi eesmärk on tagada Eesti toidujulgeolek nii tava-, kriisi- kui ka sõjaolukorras, et igal inimesel oleks ligipääs piisavale, ohutule ja toitvale toidule. Reformi raames planeeritakse tegevusi isevarustatuse ja tarneahelate toimepidevuse tõstmiseks, konkurentsivõime ja innovatsiooni suurendamiseks, kriisikindluse suurendamiseks, koolikavade ja AKIS süsteemiga jätkamiseks.

Analüüsisime ka noorte põllumajandustootjate kasutuses oleva põllumajandusmaa, sh riigimaa kasutust, et paremini toetada põlvkondade vahetust sektoris. Lähiaastatel töötatakse ja rakendatakse meetmed, mis teevad noortele põllumajandustootjatele maa ostmise ja rentimise lihtsamaks ja vähendavad sisenemisbarjääre.

Õigusloome valdkonnas uuendasime maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise ning kohustuslike majandamisnõuete regulatsiooni, et tagada nõuete selgus ja kooskõla Euroopa Liidu reeglitega.

2025. aastal viidi läbi „Põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seadus“ järelhindamine, millest selgus, et toidutarneahelas ebaausate kaubandustavade kasutamine on tavapärane. Järelhindamisel tuvastati, et ebaausate tavade vähendamist pärsib endiselt hirmufaktor: 48% tootjatest või töötlejatest, kes on ebaausaid kaubandustavasid kogenud, ei ole proovinud olukorda lahendada, kartes ärisuhte halvenemist või lõppu. Ühtlasi tuuakse esile vajadust tõsta toidutootjate teadlikkust nii ebaausatest kaubandustavadest kui ka oma õigustest.

Kestliku toidusüsteemi KHG heite vähendamine ja süsiniku sidumise suurendamine

Järjepidevalt viime Eestis ellu sihipäraseid tegevusi kestliku toidusüsteemi kasvuhoonegaaside (KHG) heite vähendamiseks ja süsiniku sidumise suurendamiseks, sidudes teaduspõhise lähenemise praktiliste meetmetega.

2025. aastal valmis uuring „Põllumajandusettevõtete süsiniku jalajälje ehk kliimamõju testhindamised ettevõtte ja toote tasandil“, mille raames hinnati 50 põllumajandusettevõtte süsiniku jalajälge ja analüüsiti tööriistas kasutatud meetodikat ning tehti ettepanekud tööriista täiendamiseks ja parandamiseks. Paranduste tegemiseks tellisime 2026. a täiendava uuringu, mis valmib 2027 I kvartalis.

Alustasime EL looduse taastamise määruse rakendamist põllumajandussektoris, korraldades kohtumisi Eesti looduse taastamise kava tolmeldajate ja agroökosüsteemide osa ettevalmistamiseks. Kava peab valmima 2026. a sügiseks ning seal nähakse ette meetmeid elurikkuse taastamiseks ja mulla ning ökosüsteemide seisundi parandamiseks. Looduse seisundi parandamine aitab suurendada süsiniku sidumist ning tugevdada põllumajanduse vastupidavust kliimamuutustele.

Kliimakindla majandamise seaduse (KKMS) eelnõu põllumajanduse tööühmas kokkulepitust lähtudes koostasime põllumajanduse kliimateekaardi, kus kaardistati võimalused kasvuhoonegaaside vähendamiseks viisil, mis säilitaks põllumajandussektori konkurentsivõime ja tagaks toidu varustuskindluse. Teekaardis pööratakse tähelepanu ka kliimamuutustega kohanemisele ning põllumajandusmaa ja selle mullastiku hea seisundi tagamisele.

2025. aastal alustasime koostöös PRIA, METKi ja Riigikantseliga uuringut „Rohefoor. Põllumajandustoodete esmatootjate kestlikkuse hindamise kontseptsioon ja hindamismetoodika väljatöötamine“, mille eesmärk on luua kestlikkuse hindamise kontseptsioon ja metoodika põllumajanduses. 2026. a valmis metoodika ja selle põhjal töötatakse välja digitaalse tööriista prototüüp.

2025. aastal alustasime uuringuga „Väetiste kasutamisega seotud KHG heite täpsem hindamine riiklikus KHG inventuuris“. Uuringu eesmärgiks on mõõta väetiste kasutamisel tekkivat KHG heidet ning Eesti KHG inventuuri jaoks välja töötada väetiste kasutamisega seotud riigipõhised Tier 2 määramistasandiga eriheitetegurid.

2025. a I kvartalis viidi [maa- ja mullakasutuse teadus-arendusprojekti](#) raames läbi konkurss, mille tulemusena on käivitunud PÕMU ehk „LULUCF sektori põllu- ja rohumaa mineraal- ja turvasmuldade KHG voogude ja süsinikuvaru dünaamika täpsem hindamine riiklikus KHG inventuuris.“ Töö lõpptähtaeg on 30.08.2027 ja seda viib ellu konsortsium koosseisus Eesti Maaülikool (juhtpartner) ja Maaelu Teadmuskeskus.

Nende tegevustega lõime 2025. aastal tugevama teadus- ja andmepõhise aluse kestliku toidusüsteemi kujundamiseks, aidates vähendada sektori kliimamõju ning suurendada süsiniku sidumise võimekust kooskõlas Eesti kliimaeesmärkidega.

Põllumuldade hea seisundi tagamine

2025. aastal panustas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium Eesti põllumuldade hea seisundi tagamisse läbi poliitikaarenduse, toetuste ja teadus-arendustegevuste, mille tulemusel paranes valdkonna strateegiline tervikvaade ja otsuste sidusus.

Valmis ajas täienev turvasmulla tegevuskava, mis koondab turvasmuldade majandamise eesmärgid ja meetmed ning seob mullakaitse kliima- ja elurikkuse eesmärkidega. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse mullasõbralike praktikate kõrval rakendati spetsiifilist turvas- ja erodeeritud muldade kaitse toetusmeedet, millega vähendatakse orgaanilise süsiniku kadu ja suunatakse tootjaid kasutama mullakaitselisi praktikaid, parandades seeläbi muldade seisundit ja kestlikku kasutust.

Osaleti EL mullaseire ja mulla vastupidavuse direktiivi aruteludes; direktiiv jõustus 16. detsembril 2025 ja selle ülevõtmist alustati koostöös Kliiministeeriumiga, sh mullaseaduse koostamisega. Selle tulemusel paranes valmisolek süsteemseks mullaseireks ning loodi selgem raamistik mulla seisundi hindamiseks ja juhtimiseks.

Alustasime EL looduse taastamise kava koostamist, milles nähakse ette meetmeid muu hulgas mulla seisundi parandamiseks, et suurendada süsiniku sidumist ja tugevdada põllumajanduse vastupanuvõimet kliimamuutustele.

Koostöös Kliiministeeriumi ja Keskkonnaagentuuriga jätkati maa- ja mullakasutuse teadus-arendusprojekti juhtimist, mille eesmärk on luua seire- ja juhtimissüsteem. Selle raames jätkati MUL2 projekti (digitaalse mullastikukaardi ajakohastamine), koostati koondülevaade maa- ja mullakasutuse juhtimisest (teekaart), hinnati mullaseire direktiivi rakendamise kulusid ning anti soovitusi edasisteks tegevusteks, mille tulemusel paranes andmepõhisus ja otsuste kvaliteet maakasutuse planeerimisel.

Õigusloome toetamiseks valmis Sorainen analüüs ["Väärtusliku põllumajandusmaa kasutamise ja kaitse tagamise õiguslikud põhimõtted"](#) ning alustati TEGOS-e analüüsi maa- ja mullakasutuse õiguslike aluste kohta, mis aitasid tugevdada õiguslikku selgust ja luua eeldused tõhusamaks maakasutuse reguleerimiseks.

Korraldati konverentsid „XVI Mullapäev“ ja „Kestlik mulla- ja maakasutus“, ning töötati välja ettepanek Eesti Mulla Koostöökeskuse loomiseks, mille tulemusel paranes koostöö, teadmussiire ja parimate praktikate levik.

Kokkuvõttes kujundati 2025. aastal integreeritud lähenemine, mis ühendab poliitika, teaduse, seire ja praktilised meetmed, parandades mullakaitse tõhusust ja toetades kestlikku maakasutust.

Eesti ringbiomajanduse teekaardi rakendamine

2025. aastal edendati ringbiomajandust mitmes valdkonnas, keskendudes andmete kogumisele, ja regulatiivsele täpsustamisele. Valminud uuring bioloogilist päritolu kõrvalsaaduste, jäätmete ja tootmiskadude kohta lõi tervikliku metoodika nende tekke kaardistamiseks Eestis. Kaardistati umbes 70 kõrvalsaadust ja nende tekkekogused ning tehti ettepanekud süstemaatilise andmekogumise korraldamiseks. Tulemused parandasid võimalusi teadus- ja arendustegevuste planeerimiseks, logistika- ja töötlemislahenduste kujundamiseks ning toetusmeetmete sihtimiseks, tuues esile vajaduse ühtse materjalipanga järele andmete parema kättesaadavuse tagamiseks.

Koostöös Kliimaministeeriumiga täpsustati ja ajakohastati ringbiomajandusega seotud mõisteid ning algatati määruse muutmine biolagunevatest jäätmetest biogaasi tootmisel tekkiva kääritusjäägi kohta. Samuti viidi läbi ringbiomajanduse teekaardi vahehindamine ja uuendamine, kus analüüsiti viie fookusvaldkonna seniseid tegevusi ning kaardistati täiendamist vajavad teemad, mille põhjal täpsustati ja prioriseeriti edasised tegevused.

Kliimaministeeriumi eestvedamisel valminud „Kestliku biogaasi tootmise ja kasutuselevõtu suurendamise teekaart“ andis ülevaate valdkonna hetkeseisust ning määratles biogaasi ja biometaan rolli süsinikuheite vähendamisel, majanduse konkurentsivõime suurendamisel ja ringmajanduse eesmärkide saavutamisel. Samuti toetati investeeringuid bioressursside töötlemisvõimekuse suurendamiseks ning kõrvalsaaduste ja jäätmete efektiivsemaks väärimiseks, suurendades seeläbi ressursside lisandväärtust ja ringbiomajanduse arengut.

Ettevõtete ja teadusasutuste osalemine rahvusvahelistes partnerlustes, võrgustikes ja konsortsiumides võimaldas paremini kasutada Euroopa Liidu teadus- ja innovatsiooniprogramme, sealhulgas Horisonti ja Interregi. Lisaks panustati järjepidevalt ringbiomajanduse põhimõtete teadvustamisse ja levitamisse, korraldades sihipäraselt kommunikatsiooni ning tõstes teadlikkust erinevate sihtrühmade seas.

Põllumajandus- ja toidusektori ettevõtete müügivõimekuse tõstmine.

2025. aastal rakendati Eesti toidu tutvustamise ja müügievenduse visioonidokumendi „Eesti toit 2022–2025“ tegevusi, tugevdades kohaliku toidu kuvandit, tarbijate teadlikkust, tootjate konkurentsivõimet ja kohaliku toidutootmise väärtustamist.

Eesti toidu kuu kampaaniaga toodi laiemalt avalikkuse tähelepanu kohalikule toidule ja toidukultuurile, kaasates toiduga seotud ürituste korraldajaid, toitlustusettevõtteid ja kaubandusketid üle Eesti. Arvukate sündmuste, eripakkumiste ja teavitustegevuste kaudu suurendati kodumaise toidu nähtavust ning edastati tarbijatele selge sõnum kohaliku toidu väärtusest.

Toidutööstuse nädala teavituskampaania rõhutas kodumaise toidu kvaliteeti, innovatsiooni ja ettevõtjate panust majandusse, suurendades tarbijate usaldust ja eelistust kohalike toodete vastu.

Samuti edendati piirkondlikku toidukultuuri ja ettevõtlust Tartumaa maitsete aasta raames, tugevdades koostööd tootjate, toitlustajate, turismisektori ja teadusasutuste vahel ning toetades uute toodete, teenuste ja sündmuste väljatöötamist. Projekt suurendas piirkonna nähtavust, toetas toiduturismi ja aitas luua koostöövõrgustikke, mis panustavad kohaliku toidu väärtustamisse ja piirkondlikku majandusarengusse.

Noortele suunatud projekt „Peakokad koolis“ tutvustas toidu teekonda talust lauale, suurendas teadlikkust kohaliku toidu ja tooraine väärtustest ning kujundas teadlikumaid toiduvalikuid. Projektiga panustati Eesti toidukultuuri väärtustamisse, kasvatati noorte toiduvalmistamise oskusi ning tutvustati koka eriala ja kutsehariduse võimalusi.

AKIS teadmussiirde kaudu toetas ministeerium ettevõtete müügivõimekuse kasvatamist, keskendudes ekspordi- ja müügiioskuste arendamisele, sihtturgude valikule, ekspordi planeerimisele, müügitööle ja läbirääkimistele ning digitaalsetele kanalitele ja e-kaubandusele. Tegevused viidi ellu koolituste, infopäevade ja õppereiside kaudu rahvusvahelistele messidele, soodustades kontaktide loomist, võrgustumist ja praktiliste oskuste omandamist.

Turuarendustoe abil toetati ettevõtete osalemist kolmel rahvusvahelisel messil Eesti ühisstendiga, suurendades seeläbi Eesti toidu nähtavust välisriikides ning toetades ettevõtjate ekspordivõimekust.

Kalavarude hea seisundi saavutamine.

2025. aastal töötas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kalanduspoliitika raamistiku arendamisega, et toetada kalavarude jätkusuutlikkust ja rannakalanduse elujõulisust. Valmistati ette ja võeti vastu määrus, millega kehtestati kutselise kalapüügi võimalused, lubatud aastasaagid ning kalapüügiõiguse tasumäärad 2026. aastal, sätestades tingimused nii Läänemeres kui siseveekogudes kalapüügi korraldamiseks ja tasustamiseks.

Viidi läbi rannapüügi sektori 2020-2024. a majandusanalüüs, mis on sisendiks rannakalanduse reformi analüüsipaketile. Algatati rannakalanduse reformi arutelud, et saada sisend kutselise rannapüügi korraldamise reformikava väljatöötamiseks. Reformikava on suunatud kalavarude hea seisundi saavutamisele, sektori sissetulekute tagamisele ja noorte motiveerimisele kalandusse sisenemiseks. 2025. aastal viidi läbi kolm töötuba, kus koos sektori esindajate, teadlaste ja muude osapooltega arutati lubade reformi, põlvkondade vahetuse ning püügikorralduse teemadel.

2025. aasta kalapüügikvootide läbirääkimised olid Eestile edukad. Kilu ja Läänemere avaosa räime püügikvoodid suurenesid, Liivi lahe räimekvoot aga vähenes (räime arvukus on vähenenud) ja Soome lahe lõhekvoot jäi pea samaks nagu varem.

Targa ja kestliku kalandussektori toetamine.

2025. aastal toetas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kalandussektori jätkusuutlikku arengut mitme olulise meetmega. Käivitati hange, et leida EMKVF 2021–2027 rahastamisvahendi rakendaja, mis võimaldab kalandussektoris tegutsevatele ettevõtjatele pakkuda laenuvõimalusi ning suurendada nende investimisvõimekust. Jätkus ka EMKVF 2021–2027 rakendamine, suunates toetused merenduse- ning kala- ja vesiviljelussektori arendustegevustele ning innovatsioonile.

Aastal muudeti Vabariigi Valitsuse 05. oktoobri 2023. a määrust nr 92 „Kutselise kalapüügiga seotud andmete esitamise kord“, eesmärgiga lihtsustada kaluritele PERKi (püügiregistrite kasutamise infosüsteem) kasutamist, sh kaotada vajadus esitada püügikoordinaate, vähendades halduskoormust ja toetades sektoripõhist digitaliseerimist.

Kalanduse IT-süsteemide arendamine ja toimivuse tagamine.

2025. aasta sügisel valmis kalurite esitatud kalapüügiandmete põhjal Power BI andmelaud „[Kutselise kalapüügi raport](#)“. Lahendus tugineb kaluritele mõeldud püügiandmete esitamise rakendusele PERK, mis võimaldaks püügiandmeid süsteemselt koguda ja neid ettevõtetele peaaegu reaalajas kuvada (praktiliselt uuendatakse andmelaua andmeid kord nädalas). Andmelaualt saab kutselise kalapüügiga tegelev ettevõtte jooksvalt jälgida oma saagiandmeid: püütud kala osakaalu, püügi vahendite kaupa, püügikohti ja -koguseid ning sadamatesse lossimist. Lisaks kuvatakse ettevõtetele nende positsioon teiste ettevõtete võrdluses (detsiillid) ning saagi väärtust esmakokkuostu hindades. Andmelaua eraldi vaheleht Peipsi kvootide täitumise jälgimiseks ning kord kvartalis uuendatavad traalpüügi koondandmed.

Aastal 2025 algatati REM-i ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse (KEMIT) eestvedamisel IT-süsteemide konsolideerimise ärianalüüs. Vajadus lähtub sellest, et praegune infosüsteemide ökosüsteem on killustunud: süsteemid on arendatud erinevatel aegadel ja erinevatel eesmärkidel, andmevood on osaliselt dubleeritud ning kasutajakogemus ei ole ühetaoline. Eesmärgiks on luua ühtne kalanduse digiteenus, mis vastab EL-st tulenevatele määrustele, on maksimaalselt automatiseeritud, kasutajakeskne ning andmepõhine. Muudatuste tulemusena peab vähenema oluliselt kogu kalandusega seotud tegevuste aja- ja ressursikulu nii administratsiooni- kui kliendivaates. 2026. aasta vaatest on eesmärk valmis saada ärianalüüs ja alustada arendustega.

4. Olulised tegevused

Targa ja kestliku põllumajandustootmise, kalanduse ja toidutöötlemise toetamine ning varustuskindluse ja toidujulgeoleku suurendamine.

** Prioriteet ka Toiduohutus 2026-2029 programmis*

Milles seisneb väljakutse?

Vähene lisandväärtus võrreldes EL keskmisega, madal võimekus iseseisvaks tootearendus- ja innovatsioonitegevuseks, kliimamuutuste mõju toidutootmisele ja toidutootmise mõju keskkonnale, ebakindlus põllumajandustoodete ja tootmissisendite hindades (riskijuhtimine), järelkasv põllumajandussektoris. Vajalik on töötlemisvõimekuse arendamine ja investeeringute kaasamine, et võimaldada kõrgema lisandväärtusega toodete tootmist ja eksporti. Samuti on vajalik vaadata üle põllumajandustootmise varustuskindlustust ja toidujulgeolekut mõjutavate õigusnormide (maaparandusseadus, väärtusliku põllumajandusmaa kaitse) ja muude tegurite asjakohasus.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

- Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027 rakendamine ja vajadusel ajakohastamine.
- Kalandussektori arenguks vajalike EMKVF-i rakenduskava sekkumiste edukas rakendamine ja vajadusel nende ajakohastamine, sh fookusega kestliku vesiviljeluse arendamisel, kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisinvesteeringutel ja turuarendustoetustel ning kalanduspiirkondade arengul.
- Põllumajanduse ja toidusektori konkurentsivõime tõstmiseks viiakse läbi uuring, mis keskendub Eesti põllumajanduse vähenenud konkurentsivõime põhjuste väljaselgitamisele ning nende eristamisele sektorite, tootmistüüpide ja ettevõtete suurusgruppide lõikes.
- Tootja positsiooni tugevdamine toidutarneahelas.
- Ringbiomajanduse teekaardi uuendamine aastateks 2028-2031
- Uue 2028+ välisvahendite finantsperioodi ettevalmistus.

Põllumajanduskeskkonna parandamine.

Milles seisneb väljakutse?

Põllumajanduskeskkonna hea seisundi tagamisel tuleb Eestil taastada agroökosüsteeme ja kehtestada meetmed rohumaaliblike indeksi, mineraalsetes põllumuldades orgaanilise süsiniku varu ja mitmekesiste maastikuelementidega põllumajandusmaa osakaalu suurenemise kohta. Samuti tuleb kehtestada meetmed põllumajandusmaastike linnustiku indeksi suurenemiseks ja põllumajanduslikus kasutuses turvasmuldade taastamismeetmeteks.

Olulisemad tegevused 2027. aastal

- Looduse taastamise kava koostamine ja esitamine Euroopa Komisjonile.
- Ettevalmistused EL mullaseire ja vastupidavuse direktiivi ülevõtmiseks.
- METKI mullaportaali edasiarendamine (uute andmekihtide ja soovitude loomine)

Põllumajandus- ja toidusektori toetamine müügiedendustegevuste kaudu.

Milles seisneb väljakutse?

Müügiedendustegevustega suuname koduturul tähelepanu kohaliku toidutootmise väärtustamisele. Kohaliku toidu eelistamine on viimase kümnendi madalaimas seisus. Tarbijateni on vaja viia info kohaliku toidu eelistest ja selle tarbimise laiemast mõjust, samuti kestlikust toidutootmisest ja sellega seotud väljakutsetest. Samal ajal iseloomustab Eesti toidusektori ekspordi madalama lisandväärtusega toodete suur osakaal ning vajadus suurendada kohaliku töötlemise võimekust ja kõrgema lisandväärtusega toodete ekspordi. Seetõttu on oluline toetada ettevõtjate välisurgudele sisenemist ja ekspordivõimekust. EL-ülese geograafiliste tähistate süsteemi võimalusi on kasutatud põllumajandus- ja toidutoodete nimetuste kaitsmisel pigem tagasihoidlikult, mis on piiranud ka EL müügiedendusalgatustes osalemise võimalusi,

Olulisemad tegevused 2027. aastal

- Eesti toidu tutvustamise ja müügiedenduse tegevuste rakendamine.
- Kalakampaania korraldamine.

Kalavarude hea seisundi saavutamine.

Milles seisneb väljakutse?

Heas seisus kalavarude osakaal (2024. a 50%) jääb alla seatud sihttasemetele (2028. a 60%).

Olulisemad tegevused 2027. aastal

- Liigse kalapüügi koormusega piirkondades püügisurve vähendamine
- Kalavarude kaitsemeetmete ajakohastamine (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed).
- Kormoranide ja hüljeste ohjamiskava tegevuste toetamine. Kormoranide ja hüljeste ohjamiseks kaitseme Eesti seisukohti EL tasemel (kormoranide puhul oleme aktiivsed linnudirektiivi lisade muutmisel ja hülgetoodete kauplemise keelu kaotamisel) ja siseriiklikud tegevused koostöös Kliimaministeeriumiga ja Keskkonnaametiga.

5. Programmi tegevused

5.1. Programmi tegevus – põllumajanduskeskkond

Eesmärk	Põllumajandusmaa elurikkuse ja maastike mitmekesisuse säilimise tagamine.				
Mõõdik	Tegelik tase	Tegelik tase	Sihttase		
	2025	2027	2028	2029	2030
Rohumaade osakaal kogu põllumajandusmaast, %	44,6	42	42	42	42

Rohumaade osakaal näitab kui suur osa põllumajandusmaast on heintaimede all suurema osa aastast ja mis seetõttu aitab hoida mulla seisundit, vähendab erosiooni ning toitainete leostumise riski ja toetab elurikkust.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome ja analüüsid

Koostöös Kliimaministeeriumiga võetakse üle EL mullaseire ja vastupidavuse direktiiv, sh töötatakse välja mullaseadus ja uuendatakse mullaseire raamistikku.

Koostöös Kliimaministeeriumiga rakendatakse Eesti looduse taastamise kava tolmeldajate ja agroökosüsteemide osa.

Rakendatakse **kestliku toidusüsteemi kliinameetmeid** (nt fossiilkütuste tarbimise vähendamine ja biokütuste kasutamise laiendamine põllumajandusmasinates; kasvuhoonegaaside sidumist soodustavate maakasutuse muutuste suunamine).

Rakendatakse ja arendatakse **tingimuslikkuse süsteemi**, mille eesmärk on tagada, et toetusi saaksid täies mahus need taotlejad, kes järgivad peamisi põllumajandusega seotud nõudeid. Taotlejad, kes soovivad saada toetusi täies mahus peavad hoidma maad maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis (näiteks säilitama püsirohumaid), kindlustama, et tegevus ei kahjustaks inim-, looma- ja taimetervist, tagama loomade heaolu, jälgima töö- ja tööhõivetingimustega seatud nõudeid jne.

Koostöös Kliimaministeeriumiga jätkatakse **ringbiomajandusega seotud mõistete** (jäätmekäitluse, sh biolagunevate jäätmete, kõrvalsaaduste, jäätmete lakkamine) ja nendega seotud nõuete ajakohastamise ja ühtlustamisega Eesti õigusruumis lähtudes uuringu „Bioloogilist päritolu kõrvalsaaduste ja tootmiskadude andmekogumise metoodika väljatöötamine“ ettepanekutest. Eesmärk on bioloogilist päritolu kõrvalsaadusi ja tootmiskadusid käsitleda biolagunevatest jäätmetest selgelt erinevana, lähtudes ringbiomajanduse perspektiivist, mitte jäätmekäitluse loogikast.

Jätkatakse **ringbiomajanduse teekaardi pikaajaliste (kuni aastani 2035) tegevuste elluviimist**, mille peamised tegevussuunad on seotud lisandväärtuse kasvatamise, kestliku ressursikasutuse ja elurikkuse hoidmise, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni, ettevõtluskeskkonna ning hariduse, oskuste ja teadlikkusega. **Uuendatakse ringbiomajanduse teekaart aastateks 2028–2031**, lähtudes 2025. aasta lõpus vastu võetud Euroopa Liidu uuest biomajanduse strateegiast ning vahepeal toimunud muutustest nii riigisiselset kui väliskeskkonnas.

Osaletakse Kliimaministeeriumi koordineerimisel biometaani teekaardi tegevuste rakendamises. Kuna biometaani tootmisvõimekus suurenes Eestis alates 2026. aastast märgatavalt, on vaja luua täiendavaid stiimuleid ja tingimusi biometaani tarbimise ning turunõudluse suurendamiseks, mh võimalik maakonnaliinide metaanibusside ostutoetuse väljatöötamine.

Digilahendused ja seire

Süsiniku jalajälje hindamise tööriista abil on võimalik põllumajandusettevõtetele hinnata ettevõtte või toote tasandil oma süsiniku jalajälge. 2027. a I kvartaliks tehakse tööriistas parandused, mis tuginevad süsiniku jalajälje hindamisel põllumajandusettevõtetes. Keskendutakse ka tegevustele, mis paneks põllumajandusettevõtteid seda tööriista järjepidevalt kasutama ning tähelepanu pööratakse tööriista kasutajamugavusele.

Arendatakse **rohefoori prototüüpi**, mille abil saab hinnata põllumajandusettevõtete ja -toodete keskkonnan- ja kestlikkusalast toimetulekut. Prototüübi valmimise järel jätkatakse lahenduse edasiarendamist ja valmistatakse ette selle kasutuselevõtt.

Arendatakse edasi PRIA **e-põlluraamatut**, mille abil saavad põllumajandusega tegelevad isikud pidada põlluraamatut ühes digitaalses keskkonnas. E-põlluraamatus olevate andmete alusel saab arendada ja pakkuda põllumajandussektorile paremaid teenuseid. Lisaks on loodud eratarkvaradega liidestused tänu millele liiguvad andmed eratarkvaradest kesksesse põlluraamatusse. Eesmärgiks on vähendada taotleja töökoormust esitades andmeid mitmel korral erinevatele asutustele. Lisaks on põlluraamatu andmed oluliseks sisendiks teadustöö ja põllumajanduspoliitika kujundamisel. Üheks teenuseks, mis on seotud e-põlluraamatu kui keskkonnasõbraliku majandamise toetusega on lämmastikubilanss. Lämmastikubilanss on põllupõhine tööriist, mille kaudu saab kasutaja indikatiivse tagasiside lämmastikuga majandamise osas. Nii nagu ka e-põlluraamatut, arendatakse ka lämmastikubilansi pidamist kasutajale mugavamaks ja sisukamaks. 2025. aastal rakendati lämmastikubilansi pidamise nõuet ainult nisu põldudel, kuid tulevikus on eesmärgiks hõlmata laiemalt kõiki põllukultuure.

Mullaproovide tulemuste tõhusamaks arvesse võtmiseks ja väetiste kasutamise paremaks planeerimiseks jätkatakse **Mullaportaali rakenduse kasutuselevõttuga**. Koostöös Kliimaministeeriumiga luuakse **bioressursside, sh kõrvalsaaduste kättesaadavuse ja kasutamise digilahendus (töölaud)**, mis koondab olemasolevate digilahenduste ja registrite (nt e-põlluraamat, PISTRIK, jäätmeregister) ressursside päritolu, koguste ja kasutuse andmed ühtsesse keskkonda.

Rakendatakse ja arendatakse **pinnaseiresüsteemi**, mille alusel regulaarselt ja süstemaatiliselt seiratakse põllumajanduspraktikaid- ja tavadid Copernicuse Sentineli satelliidiandmete või muude samaväärsete andmete alusel. Pinnaseire eesmärk on aidata põllumajandustootjal tõhusamalt toetuse tingimusi täita läbi seiratavate nõuete vältimaks kohest sanktsiooni rakendamist. Lisaks kasutatakse asukohamärgisega fotosid. Eesti on selleks puhuks välja töötanud nt IVA äpi.

Toetused

Keskonnahoiu tagamiseks ja keskkonnasäästlike majandamisviiside kasutuselevõtuks rakendatakse ÜPP strateegiakava vahenditest I samba otsetoetusi ja II samba maaelu arengu toetusi. Olulisemat mõju avaldavad põllumajanduskeskkonnale ja kliimale suunatud toetused:

- **Ökokavad on enamasti laiemad keskkonnatoetused, mille nõudeid ja keskkonnapraktikad sobivad suuremale hulgale põllumajandustootjatele (nt keskkonnasõbralik majandamine).** Samuti toetatakse nii läbi mittetootlike alade kui ka maastikuelementide loomise ja säilitamise elurikkust ning maastikulist mitmekesisust (nt ökoalad ja ökosüsteemiteenuste säilitamine põllumaal). **Ökoalade ning ökosüsteemiteenuste säilitamise toetus** on suunatud põllumaale, mis avaldab otsest mõju nii elurikkusele, mullastikule kui ka ökosüsteemiteenustele aidates seeläbi suurendada elurikkust just haritaval maal. Sellele eesmärgile aitavad panustada eelkõige keskkonnasäästlikud harimispraktikad, näiteks ajutiselt tootmisest kõrvale jäetud mittetootlike alade, nagu rohumaaribade või erinevate kesatüüpide määratlemine, mis omakorda aitab vähendada taimekaitsevahendite vajadust. Samuti on oluline osa nii olemasolevatel kui ka uutel rajatavatel maastikuelementidel, mida tuleb säilitada ning hoida just maastikulise mitmekesisuse otstarbel, millel on veelgi laiem eesmärk elurikkuse toetamisel.

- **Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse** rakendamine avaldab mõju põllumajanduskeskkonnale lämmastikubilansi pidamise, viljavahelduse, liblikõieliste kasvatamise, mullaproovide võtmise, sertifitseeritud seemne kasutamise, ning glüfosaadi ja muude taimekaitsevahendite kasutamise piiramise kaudu. Eraldi lisameetmed on välja töötatud aianduskultuuride keskkonnasõbralikuks kasvatamiseks, vahekultuuride kasvatamiseks, happeliste muldade neutraliseerimiseks jms. Vahekultuuride kasvatamisel on oluline roll nii mulla tervise seisukohalt kui ka on vahekultuurid hea valik mitmekesistamiseks külvikorda. Lisaks rakendatakse **mesilaste korjeala toetust**, mille eesmärgiks on pakkuda täiendavat toiduressurssi tolmeldajatele põllumajandusmaastikus. Samuti rakendatakse ühe ökokavana **mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse toetust**, mille üldine eesmärgiks on arendada mahepõllumajandust, suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet, säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti ning parandada loomade heaolu.
- Põllumajanduskeskkonna toetused on kitsamalt suunatud mulla- ja veekeskonna, õhukvaliteedi, elurikkuse ja maastikulise mitmekesisuse hoidmisele ning kliimamuutuse leevendamisele. **Mulla- ja veekaitse toetus** aitab kaasa erodeeritud- ja turvasmuldade säästlikule kasutamisele, muldade degradatsiooni vähenemisele ja muldades orgaanilise süsiniku talletamisele maa pikaajalise rohumaana hoidmise kaudu. Veekaitse toetus aitab vähendada põllumajandusest tulevat koormust aladel, kus pinna- ja põhjavee kaitse on eriti oluline. Põllumajandustegevuse mõju vähendamiseks pinna- ja põhjaveele ja põllumajandusmaal toitainete leostumise ohu vähendamine makstakse põhjavee kaitse ja pinnavee kaitse toetusi.
- **Kohaliku sorti kasvatamise toetuse** kaudu suunatakse säilitama kohalike tingimustega kohastunud ja geneetilisest erosioonist ohustatud taimede geneetilist ressursi, edendama kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide kasvatamist ning soodustama kohalike puuvilja- ja marjasortidega uute istandike rajamist.

Liikide ja elupaikade säilimise tagamiseks ning ekstensiivse põllumajanduse soodustamiseks rakendatakse Eestis juba alates 2001. aastast **pärandniidu hooldamise toetust**. Pärandniitude kõrval pööratakse senisest enam tähelepanu ka muudele kõrge loodusväärtusega rohumaadele.

Väärtuslike püsirohumaa säilitamise toetuse eesmärk on säilitada ja ekstensiivselt majandada väärtuslikke püsirohumaid. Toetusega suunatakse tootlejaid hoidma väärtuslikke püsirohumaid rohukamaras ja neid mitte uuendama, et säiliks ja taastuks looduslik taimestik ja liigirikkus.

Teadus ja uuringud

Töötatakse välja ja viiakse ellu **piimatootmise arenguprogramm** Eestis. Jätkatakse söödakultuuride, eeskätt rohttaimede alaste teadusuuringutega. Läbi rohumaade pindala suurenemise toetatakse elurikkust, suureneb orgaanilise süsiniku sisaldus muldades ja mullaviljakus ning väheneb põudade ja liigsete sademete mõju põllumajanduslikule tootmisele.

Viakse läbi uuring „Väetiste kasutamisega seotud KHG heite täpsem hindamine riiklikus KHG inventuuris“.

Koostöös Kliiministeriumi ja Keskkonnaagentuuriga viiakse ellu uurimisprogramm „Maa- ja mullakasutuse juhtimissüsteem mullastiku teenuste efektiivsuseks ja jätkusuutlikuks kasutamiseks, elurikkuse kaitseks ja kliimamõju vähendamiseks“.

Tegeletakse LULUCF sektori põllu- ja rohumaade mineraal- ja turvasmuldade KHG voogude ja süsinikuvaru dünaamika täpsema hindamisega riiklikus KHG inventuuris (PÕMU).

Kaasajastatakse soovitusel orgaaniliste väetiste käitlemiseks ja eri põllumajanduskultuuride väetamiseks orgaaniliste väetistega. Seeläbi vähendatakse sõltuvust imporditavatest mineraalväetistest ja panustatakse põllumajanduse kliima- ning kriisikindlusse (toidujulgeolekusse).

Viaakse läbi pilootprojekte, tehnoloogiakatsetusi jm uute tehnoloogiate (näiteks agrodronide kasutamine seireks ja põllumajandustöödeks) kiireks kasutuselevõtmiseks põllumajanduses ning toetatakse täppisviljeluse arengut Eestis.

REM osaleb ametliku partnerina mitmes rahvusvahelises projektis. Käimas on kaks 10-aastast LIFE integreeritud projekti – veemajanduse ja -poliitika teemaline (CleanEST) ning looduskaitse, metsanduse ja agroökosüsteemide teemaline (ForEst&FarmLand/Elurikas Eesti). Mõlemad projektid tegelevad põllumajanduse ja põllumajandusmeetmete keskkonnamõju uurimisega ning aitavad välja töötada senisest tõhusamaid põllumajanduskeskkonna sekkumisi, lisaks töötatakse välja tolmeldajate tegevuskava, testitakse meetmeid põllulindude kaitseks jmt.

REM osaleb EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ partnerluses Biodiversa+ (Biomitmekesisuse päästmine elu tagamiseks Maal) ning rahastab riikidevahelise teaduskoostöö raames tiptasemel teadusprojekte bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas: esimeses taotlusvoorus projekti „Veeseente bioloogiline mitmekesisus liigikaitse vajaduse ja tegevuskava valguses“ ja „Mikroobide mitmekesisus, mulla mikrobioomi ökosüsteemiteenused ja ökosüsteemi kaitse“ ning teises taotlusvoorus projekti „Geenidest maastikeni: mere bioloogilise mitmekesisuse seiramiseks vajalike keskkonnamõju hindamise vahendite väljatöötamine kasutades eDNA-d ja kaugseiret“. Alates 2027. aastast plaanib REM rahastada ühte viiendas taotlusvoorus edukaks osunud teadusprojekti.

REM osaleb Põhjamaade teaduse ja teaduspoliitika arendamise platvormi NordForsk *Sustainable Agriculture and Climate Change* taotlusvooru programmitomitees ja rahastab projekti „Seenepõhised protsessid kohaliku mitteloosse valgu toodangu suurendamiseks ja kestliku põllumajanduse arendamiseks“ ning *Green Transition* taotlusvooru programmitomitees rahastades projekti „Külmaga kohandunud biorafineerimise kontseptsioon toidujäätmete energiatõhusaks ja süsinikneutraalseks väärimiseks“.

Toetatakse ettevõtete ja TA-asutuste rahvusvahelistes partnerlustes, võrgustikes ja konsortsiumites osalemist ringbiomajanduse teemaliste ELi teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamisvõimaluste (Euroopa Horisont, Interreg jt) kasutamiseks.

5.2. Programmi tegevus – põllumajandusmaa ja maaparandus

Eesmärk	Tagada põllumajandusmaa säilimine ja selle tootmisvõimekus ning põllumajandus- ja metsamaa sihtotstarbeline ja jätkusuutlik kasutamine sh maaparandussüsteemide toimimise kaudu.				
Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase			
	2025	2027	2028	2029	2030
Maaparandussüsteemidega põllumajandusmaa osatähtsus toetusalusel põllumajandusmaast, %	62	62	62	62	62

Maaparandussüsteemidega põllumajandusmaa osatähtsus toetusalusel põllumajandusmaast mõõdik väljendab, kui suur osa põllumajandusmaast (mis on toetuste mõttes abikõlblik) on varustatud maaparandussüsteemiga ja sõltuvad maaparandussüsteemide korrashoiust. Kõrgem osatähtsus näitab, et põllumajandusmaa on sihtotstarbeliselt kasutatav, kuivõrd maaparandussüsteemid on taganud maa sobivuse harimiseks.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome ja analüüsid

Ajakohastatakse ja rakendatakse maaparanduse valdkonna õigusakte, näiteks kavandatakse uus maaparandussüsteemi registri põhimäärus, kuna Maa- ja Ruumiamet arendab uut maaparandussüsteemi infosüsteemi ning tehakse väiksemaid muudatusi kehtivates rakendusaktides, et need vastaksid muudetud maaparandusseadusele.

Kujundatakse väärtusliku põllumajandusmaa kaitse poliitikat. Põllumajandusmaa kaitse- ja kasutustingimuste eesmärk on tagada eelkõige põllumajandusmaa säilimine ja selle pikaajaline põllumajanduslik tootmisvõimekus.

Valmistatakse ette õiguslikult sisustama väärtusliku põllumajandusmaa mõistet ja vajadusel muid õiguslikke aluseid, arvestades maa- ja mullakasutuse teadus- ja arendusprojekti raames tellitud õigusliku analüüsi tulemusi, et tagada üldplaneeringutega määratletud väärtuslike põllumajandusmaade kaitse- ja kasutustingimuste elluviimine tõhusalt ja üle riigi ühtsetel põhimõtetel.

Koostöös Kliimaministeeriumiga töötatakse 2026. - 2028. a välja mullaseadus, millega võetakse üle EL mullaseire ja vastupidavuse direktiiv. Aktiga määratletakse pädevad asutused, luuakse mullaseire raamistik, kehtestatakse maahõive ohjamise printsiibid, käsitletakse saastunud muldi ning sätestatakse meetmed mulla-alase teadlikkuse, teadmussirde ja nõuande suurendamiseks. Samaaegselt tegeletakse vajaduspõhiselt kehtivate maa- ja mullakasutust reguleerivate õigusaktide muutmisega.

Toetused

Antakse ÜPP SK 2023–2027 investeeringutoetusi maaparandussüsteemide sh riigi poolt korras hoitavate ühiseesvoolude korrashoiuks. Lisaks alustatakse ettevalmistusi ÜPP 2028+ maaparandustoetuste kujundamiseks, et põllumajandusmaa tootmisvõimekus säiliks.

Antakse ÜPP SK 2023–2027 metsandustoetusi. Metsandustoetuste eesmärk on ergutada metsaomanikke oma metsi säästlikult majandama ja tagada metsamaa sihtotstarbeline kasutus. Metsandustoetused panustavad metsamaa sihipärasesse kasutusse, kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse, säästvasse energiasse ning elurikkuse kaitseks. Alustatakse uue perioodi metsandustoetuste ettevalmistamist, et edendada metsamaa säästlikku kasutust.

5.3. Programmi tegevus – põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime

Eesmärk	Eesti põllumajandusettevõtete ja toidutööstuste konkurentsivõime tõstmine nii sise- kui välisurul, tarneahela tasakaalustamine, riskijuhtimise tõhustamine, koostöö arendamine ning põlvkondade vahetuse soodustamine.				
Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase			
	2025	2027	2028	2029	2030
Põllumajandussektori netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta, kolme aasta liikuv keskmine, FADN	35 535 (2024)	35 800	37 300	38 400	40 200
Toiduainetööstuste netolisandväärtus töötaja kohta	42 717	44 000	44 700	45 300	46 000

Noorte (kuni 40-aastaste) juhtide osatähtsus põllumajanduslikes majapidamistes, %	21(2024)	21	21	21	21
Tunnustatud tootjaorganisatsioonide turustatud toodangu väärtus kogu põllumajandustoodangu väärtusest, %	24 (2024)	24	24	24	24
Põllumajanduskindlustustoetust saanud ettevõtete arv	18 (2024)	30	30	30	30

Põllumajandussektori netolisandväärtus iseloomustab sektori konkurentsivõimet sise- ja välisturul. Indikaator näitab, kui palju lisandväärtust suudab üks põllumajandussektori töötaja (või täistööajaga ekvivalent) keskmiselt aastas luua. Kõrgem netolisandväärtus tööjõuühiku kohta tähendab, et tootmine on efektiivsem, suurema tootlikkusega ning turusuutlikum.

Toiduainetööstuse netolisand väärtus töötaja kohta näitab, kui palju lisandväärtust loob üks toiduainetööstuses töötav inimene aastas. Suurem netolisandväärtus tähistab kõrgemat tootlikkust, tõhusamat töökorraldust ja suuremat tehnoloogilist võimekust. See näitab, et toidutööstuse ettevõtted suudavad töötaja kohta luua rohkem väärtust, mis peegeldab sektori konkurentsivõime kasvu.

Noorte (kuni 40-aastaste) juhtide osakaal põllumajanduslikes majapidamistes iseloomustab põlvkondade vahetusele suunatud meetmete mõjust. Põlvkonnavaheetus on üks prioriteete ÜPP strateegiakavas ning sellel on suunatud mitmeid tegevusi (toetused, koolitusprogrammid).

Tunnustatud tootjaorganisatsioonide turustatud toodangu väärtus kogu põllumajandustoodangu väärtusest iseloomustab ühistegevusele ja koostööle suunatud meetmete mõjust. Ühistegevuse edendamine, et suurendada tootjate turujõudu on samuti üks ÜPP strateegiakava prioriteetseid suundasid.

Riskijuhtimise tähtsus põllumajandussektoris on suurenenud nii ebasoodsate ilmastikutingimuste ja haiguspuhangute esinemise sagedusega kui ka põllumajandustootmise suurema turule orienteeritusega. Põllumajanduskindlustustoetuse kaudu hüvitatakse 70% ulatuses põllumajandustootja saagi, loomade ja taimede kindlustusmaksed. Riskide maandamiseks on oluline, et võimalikult paljud põllumajandustootjad taotleksid riskide maandamiseks kindlustustoetust.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome ja analüüsid/uuringud

Põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime tõstmiseks analüüsitakse sektori olukorda, kujundatakse vajalikke toetusmeetmeid ja sekkumisi, et arendada põllumajandussektorit, turukorraldust ning toidusektori ettevõtlust.

Viiakse läbi uuring põllumajanduse lisandväärtuse vähenemise põhjustest ja selle suurendamise võtmekriteeriumitest.

Jätkatakse uuringuga Eesti põllumajandussaaduste turgu enam iseloomustavate toidukaupade hinna kujunemise ja tootja ning töötaja positsiooni kohta tarneahelas.

METK kogub ja edastab Euroopa Komisjonile turuinfot. Kõigile toiduainete tarneahelas osalejatele on oluline info turul toimuva kohta, mistõttu on vajalik tagada turu läbipaistvus. See annab turul osalejatele võimaluse teha teadlikke äriotsuseid, tagades seeläbi põllumajandusturgude nõuetekohase toimimise. Turuinfo

kogumise üheks eesmärgiks on jälgida põllumajandusturgude arengut ja teha õigeaegselt kindlaks võimalikud turuhäired, võimaldades komisjonil rakendada asjakohaseid ELi turukorraldusmeetmeid.

Toetused

Põllumajandustootjate konkurentsivõime tõstmiseks, sissetulekute stabiilsuse tagamiseks rakendatakse erinevaid EL eelarvest makstavaid toetusmeetmeid (sh põhisissetulekutoetus, tootmiskohustusega seotud toetused, põllumajanduskindlustustoetus), mis vähendavad tootjate sissetulekute kõikumist turu- ja tootmisriskide puhul.

Põllumajandustootjate konkurentsivõime tõstmiseks jätkatakse **erimärgistatud diislikütuse aktsiisisoodustusega**.

Mesindussektori arengu toetamiseks **rakendatakse mesilaspere toetust ja mesindussektori sekkumisi**. Mesilaspere toetuse eesmärk on aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele ja põllumajanduskultuuride saagikusele. Alates 2025. a on toetuse täiendavaks eesmärgiks tagada toidujulgeolek ja mesindussektori konkurentsivõimelisus. Mesindussektoris sekkumise toetuse eesmärk on parendada mesinike teadmisi ja oskusi, et ennetada, monitoorida ja võidelda mesilashaiguste ja kahjuritega, analüüsida mesilashaigusi ja mesindustoodete kvaliteeti ning soodustada investeeringuid, tõhustada koostööd teadusasutustega ja tõsta tarbijate teadlikkust.

Investeeringusekkumiste kaudu tõhustatakse põllumajandustootmise moderniseerimist ja uute tehnoloogiate kasutusele võtmist (**väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetus**), soodustatakse põllumajandustootmises ressursitõhusust, vähendatakse põllumajandustootmisest tulenevat keskkonnamõju, jäätmete ja heitmete teket ning suurendatakse loomade heaolu ja bioohutust (**Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud**).

Toiduainetööstustele suunatud investeeringusekkumised aitavad tõsta toiduainetööstuse ettevõtete majanduslikku võimekust ja konkurentsivõimet ning toetavad keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamist.

Põllumajandustootjal on võimalik taotleda riiklikku **põllumajandustootja asendamise toetust**.

Põllumajandustootjate positsiooni tugevdamiseks toidutarneahelas **arendatakse ühistegevust ja koostööd tootjaorganisatsioonide tunnustamise ja tunnustatud tootjaorganisatsiooni arendamise toetuse, ühistuliste investeeringutoetuste, lühikeste tarneahelate või kohalike turgude kaudu põllumajandustoodete ja toidu turustamisvõimaluste arendamise toetuse ning kvaliteedikava raames toodetud toote teavituse- ja müügiesituse ja kvaliteedikava arendamise toetuse kaudu**. Lisaks tugevdatakse põllumajandustootjate ja tarnijate vaheliste lepingute eeskirju, muutes **kirjalikud lepingud kohustuslikuks** ning tagades, et turu muutused ja kulude kõikumised oleks paremini arvesse võetud ning kehtestatakse kohustuslikud vahendussuhemehhanismid põllumajandustootjate ja teiste lepinguosapoolte vahel, kui puudub kokkulepe lepingu sõlmimiseks või sellise lepingu läbivaatamiseks.

Riskijuhtimisele on vajalik pöörata suuremat tähelepanu põllumajandusettevõtete igapäevases juhtimises, seejuures on oluline põllumajandustootjate nõustamine ja koolitus läbi AKISE. **Põllumajanduskindlustustoetuse kaudu hüvitatakse 70% ulatuses põllumajandustootja saagi, loomade ja taimede kindlustusmaksed**.

Rakendatakse eriti **ohtliku loomataudi ennetamise investeeringutoetust**, mille eesmärk on suurendada põllumajandusettevõtetes bioohutuse nõuete täitmist, et ennetada ja takistada eriti ohtliku loomataudi levikut põllumajandusettevõttes.

Rakendatakse Eesti põllu- ja maamajandusliku teadmussiidre ja innovatsioonisüsteemi (AKIS), mille peaesmärk on põllu- ja maamajandussektori lisandväärtuse tõstmine ning innovatsioonivõimekuse

suurendamine. AKISE eesmärgiks on rakendada ühe ukse põhimõtet teenuste pakkumisel sektorile. AKISE teenusteks on teadmussiirdeteenus, mh elektrooniline teabesalv, nõuandeteenus ja innovatsiooniteenus.

Noorte põllumajandustootjate osakaalu suurendamiseks ja põlvkondade vahetuse toetamiseks rakendatakse põllumajandusliku tegevusega **alustava noore ettevõtja toetust** ning **noore põllumajandustootja otsetoetust**. Täiendavalt pakutakse noortele esmakordselt põllumajandustootmisega **alustavatele ettevõtjatele inkubatsiooniprogrammis** osalemise võimalust, mille eesmärk on toetada põllumajandusliku tegevusega alustava noore põllumajandustootja baastadmiste ja oskuste suurendamist. Programm rakendus 2025. aastal.

Rakendatakse ÜPP turukorraldusmeetmena **koolikava**, mille raames toetatakse haridusasutustes puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete jagamist lastele ning nendega seotud haridusmeetmeid. Meetme eesmärk on suurendada laste puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete tarbimist, kujundada tervislikke toitumisharjumusi ning tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist. Toodete pakkumisel eelistatakse kohaliku toodangut ja lühikesi tarneahtelaid. Alates 01.01.2028 viiakse koolikava õiguslikult üle uude RPP fondi ning toetuse rakendusperiood muutub õppeaastapõhiselt arvestuselt kalendriaastapõhiseks. Käimasolev koolikava toetus kehtib kuni 31.12.2027. Üleminekus nähakse 2027/2028. õppeaasta jaoks ette proportsionaalselt vähendatud Euroopa Liidu eraldis viie kuu (01.08–31.12.2027) kohta. Alates 2028. aastast muutub koolikava rakendamine kohustuslikuks. Rahastuse maht ei ole veel fikseeritud, iga LR peab ise otsustama rahastuse suuruse, sh riiklik omafinantseering peab moodustama vähemalt 30% kogurahastusest. 2027 a vaadatakse koolikava põhimõtted üle ja rahaliste vahendite olemasolul suurendatakse alates 2028 a pakutavate toodete mahtusid ja laiendatakse sihtrühma.

Rakendatakse turukorraldusmeetmeid, mis aitavad stabiliseerida põllumajandusturgu, vältida turukriisiide eskaleerumist, suurendada nõudlust ja aidata ELi põllumajandussektoritel turumuutustega paremini kohaneda. Teatud põllumajandustoodete kokkuostuhindade langemise korral tasemele, mis ei ole jätkusuutlik, kasutatakse vajadusel sekkumiskokkuostu ja eraladustamist. Nende meetmete kasutamine vähendab ajutiselt ülepakkumise mõju ja aitab seeläbi stabiliseerida turgu. Erakorralisi meetmeid kasutatakse juhul, kui on tekkinud kriis või kriisioht ning on vaja konkreetselt tegutseda, et hoida ära hindade järsku langust ja/või leevendada selle tagajärgi või kompenseerida loomahaiguste või taimekahjustajate leviku tagajärjel tekkinud kahju.

Järelevalve

PTA teeb turustusstandardite üle järelevalvet. Põllumajandustoodete kvaliteedi parandamiseks, tarbijate kaitsmiseks ning standardite ühtsuse tagamiseks on kehtestatud puu- ja köögivilja, oliiviõli, linnuliha ja kanamuna sektoris turustusstandardid. Veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklassidesse määramine loob aluse hindade EL üleseks võrdlemiseks. Lisaks turustusstandarditele rakendatakse piima- ja piimatoodete ning veise- ja vasikaliha sektorites mõisteid ja müüginimetusi.

PRIA administreerib impordi- ja ekspordilitsentside väljastamist ja imporditariifivootide süsteemi. Euroopa Liidu päritoluga kaupade eelistamise tagamiseks ning imporditariifide rakendamiseks kasutatakse impordilitsentside ja ekspordilitsentside, sertifikaatide ja tagatiste süsteemi. Tariifivoodid võimaldavad importida eelnevalt kindlaksmääratud tootekoguse madalamate imporditollimaksu määradega kui tavaliselt selle toote puhul kohaldatav tollimaksumäär.

Valmistatakse ELAN (Electronic System for DG AGRI Non-Customs Formalities) moodulite kasutuselevõtmiseks valitsemisalas, millega kaasneb lähiaastatel tõenäoline vajadus IT arendusteks. ELAN moodulid on osa Euroopa komisjoni loodavast IT süsteemist, mis hõlmab põllumajandustoodete impordi- ja ekspordilitsentse ning ELAN2-C moodul rahvusvahelises kaubanduses kasutatavaid vastavusdokumente (nt puu- ja köögivilja, humala, veini turustamisstandarditele vastavussertifikaat) ning hõlbustab elektrooniliste dokumentide vahetamist neid väljastavate asutuste või organite ja tolliasutuste vahel. Alates 19.01.2026 on võimalik ELAN moodulis teha vabatahtlikult kättesaadavaks põllumajandustoodetega kauplemisega seotud

liidu tolliväliste formaalsuste täitmiseks nõutavaid dokumente, alates 18.01.2027 peavad väljaandvad riiklikud asutused esitama impordi- ja ekspordilitsentsid ELAN mooduli vormis, alates 17. 01.2028 tuleb kõik liikmesriikide ja ELANiga hõlmatud kolmandate riikide välja antud dokumendid teha ELANis kättesaadavaks ning alates 6.10.2028 teeb toll impordi- ja ekspordilitsentside ja tariifidega seotud dokumentide automaatset kontrolli ja vajaduse korral teatatakse ELANile tollivormistuse läbinud kogused. Muudatused tagavad automaatse infovahetuse ning seeläbi vähendavad halduskoormust nii ettevõtetele kui ka pädevatele asutustele.

PRIA teeb ettevalmistusi ELAN mooduliga liitumiseks hiljemalt 18.01.2027, mil muutub impordi- ja ekspordilitsentside vorm ning kõik liikmesriikide ja ELANiga hõlmatud kolmandate riikide välja antud dokumendid peavad olema ELANis kättesaadavad ning edastas Komisjonile ELANiga liitumise taotluse 1.04.2026.

PTA valmistub ELAN2-C moodul kasutuselevõtmiseks, mis alates 1.01.2028 on vabatahtlik ning alates 1.01.2031 kohustuslik.

Teadus

REM osaleb EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ partnerluses Agroökoloogia (Põllumajanduse kiirendatud üleminek: agroökoloogia eluslaborid ja teadustaristud) ning rahastab riikidevahelise teaduskoostöö raames tiptasemel teadusprojekte: esimeses taotlusvoorus „Kattekultuuride tõhusam kasutus köögiviljafarmides: Eluslaborid agroökoloogiliste süsteemide ressursside säilitamiseks ja majanduslikuks jätkusuutlikkuseks“ ja „Mitmekesistamine vahekultuuridega – jätkusuutlik kartulikasvatuse“ ning teises taotlusvoorus „Ajaliselt kattuvate segaviljelusviiside integreerimine tavaviljelusega Balti- ja Põhjamaades“. Alates 2028. aastast plaanib REM rahastada ühte neljandas taotlusvoorus edukaks osutunud teadusprojekti.

REM osaleb EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ partnerluses FutureFoodS (Ohutud ja kestlikud toidusüsteemid) ning rahastab riikidevahelise teaduskoostöö raames tiptasemel teadusprojekte söömisharjumuste, toidu töötlemise ja tarnimise ümberkujundamise jm teemadel: esimeses taotlusvoorus „Sustainable and Nutritious ALGAE-Based Burger Development“ ning alates 2027. aastast plaanib REM rahastada ühte kolmandas taotlusvoorus edukaks osutunud teadusprojekti ja alates 2029. aastast ühte viiendas taotlusvoorus edukaks osutunud teadusprojekti.

REM osaleb EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ partnerluses AgDATA (Põllumajanduse andmed) ning plaanib rahastada riikidevahelise teaduskoostöö raames tiptasemel teadusprojekte alates 2027. aastast.

Strateegiliste uuringute programmi SUP esitatakse põllumajandussektori konkurentsivõime uurimissuund, mis keskendub Eesti põllumajanduse vähenenud konkurentsivõime põhjuste väljaselgitamisele ning nende eristamisele sektorite, tootmistüüpide ja ettevõtete suurusgruppide lõikes. Uuritavad probleemid on: lisandväärtuse jaotus tarneahelas, kulustruktuur ja sisendite kasutuse tõhusus, tootmisriskid ja vastupidavus riskidele, väärimisvõimekuse suurendamine ja uued ärimudelid, teaduse jõudmine praktikasse (teadmussiire), kestlikkuse ja konkurentsivõime koosmõju ja Eesti toiduga iseseisvustatuse ja tarneahela lisandväärtuse suurendamine.

5.4. Programmi tegevus – Eesti toidu kuvand ja eksport

Eesmärk	Tugevdada Eesti toidu positiivset kuvandit ja rakendada müügiedendustegevusi, mis suurendavad Eesti põllumajandus- ja toidusektori ettevõtjate konkurentsivõimet nii sise- kui välisurul.
---------	---

Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase			
	2025	2027	2028	2029	2030
Osatähtsus Eesti tarbijatest, kes eelistavad osta kodumaist toidukaupa, %*	59 (2024)	75	75	75	75
Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade (v.a tooraine ja mittesöödav kaup) ekspordi väärtuse kasv võrreldes eelmise aastaga, %	5	7	7	7	7

* Uuring viiakse läbi üle aasta, järgmine uuring kavas 2026. aasta lõpus

Osatähtsus Eesti tarbijatest, kes eelistavad osta kodumaist toidukaupa on Eesti toidu eelistamise koondnäitaja ja näitab Eesti toidu konkurentsivõimet siseturul.

Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade (v.a tooraine ja mittesöödav kaup) ekspordi väärtuse kasv võrreldes eelmise aastaga näitab ettevõtjate konkurentsivõimet ja lisandväärtusega müüki välisriikides.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome, analüüsid ja uuringud

Eesti toidu kuvandi tugevdamiseks ning põllumajandus- ja toidusektori ekspordi edendamiseks analüüsitakse kohaliku toidu eelistamist, tarbijate hoiakuid ja ostukäitumist, samuti ekspordivõimekust ja sihtturgude arenguid ning kasutatakse tulemusi poliitikakujundamisel ja tegevuste planeerimisel. Jätkatakse valdkonna toetusmeetmete ja tegevuste arendamist eesmärgiga suurendada ettevõtjate müügivõimekust, toetada kõrgema lisandväärtusega toodete ekspordi ning mitmekesistada eksporditurge.

Jätkatakse uuringu „Eesti elanike toidukaupade ostueelistused ja hoiakud“ läbiviimist, et saada ülevaade tarbijate ostukäitumisest, kohaliku toidu eelistamisest ja hoiakute muutustest. Uuringu tulemused on oluliseks sisendiks müügievendustegevuste planeerimisel ning poliitikakujundamisel.

REM koordineerib Euroopa Liidu kvaliteedikavade (põllumajandus- ja toidutoodete geograafiliste tähiste) skeemi rakendamist Eestis, et toetada põllumajandus- ja toidutoodete nimetuste kaitsmist, suurendada tootjate võimalusi osaleda Euroopa Liidu müügievendusalgatustes ning aidata kaasa toodete turul esiletõstmisele, ekspordi soodustamisele ja kõrgema lisandväärtuse saavutamisele.

Toetused

Rakendatakse turuarendustoetust, mille eesmärk on suurendada Eesti põllumajandus- ja toidusektori ettevõtjate ekspordivõimekust, tugevdada Eesti toidu nähtavust välisriikides ning toetada kõrgema lisandväärtusega toodete ekspordi. Toetust saab taotleda ettevõtete ühisstendide korraldamiseks rahvusvahelistel messidel. Rahvusvahelised ühisstendid võimaldavad saavutada suuremat nähtavust ja mõju sihtturgudel, toetavad ettevõtjate koostööd ning on nii ettevõtjate kui riigi vaatest üks mõjusamaid ekspordi edendamise meetmeid. 2027. a ajakohastatakse turuarendustoetuse skeemi ning koostatakse uus terviktekst, et muuta toetuse tingimused selgemaks ja lihtsamini rakendatavaks nii taotlejale kui rakendajale, vähendada halduskoormust ning suurendada toetuse mõju ettevõtjate ekspordivõimekuse tulemuslikkuse kasvatamisel.

Rakendatakse kvaliteedikava teavitus- ja müügiarenduse toetust, mille eesmärk on tõsta tarbijate teadlikkust kvaliteedikavade alusel toodetud toodete eriomadustest nii koduturul kui välisurgudel. Kvaliteedikavas osalemine võimaldab toidutootjatel saada toodangu eest kõrgemat hinda, tuues esile toodete erilisi tootmismeetodeid ja eriomadusi.

Teadlikkus

Eesti toidu nähtavuse ja kohaliku toidu väärtustamise hoidmiseks ja suurendamiseks viiakse ellu **teavitus- ja müügiarendustegevusi** nagu Eesti toidu kuu, Eesti toidupiirkonna projekt, avatud talude päev, avatud kalasadamate päev ning teisi Eesti toitu ja toidukultuuri tutvustavaid algatusi.

Tegevuste eesmärk on suurendada tarbijate teadlikkust kohaliku toidu ja toidukultuuri väärtusest ning kohaliku toidu tarbimise mõjust Eesti majandusele, maaelu arengule, toidujulgeolekule ja kestlikule toidusüsteemile, kasutades selleks tarbijatele arusaadavaid ja kaasavaid teavitus- ning müügiarendustegevusi. Samuti aitavad tegevused toetada kohaliku tooraine ja piirkondlike eripärade esiletõstmist, tugevdada ettevõtjate, kogukondade ja teiste partnerite koostööd ning uute koostöövormide ja toiduga seotud algatuste tekkimist.

Projekti „Peakokad koolis“ kaudu toetatakse laste ja noorte teadlikkuse kasvu kohaliku toidu, toidutootmise ja toidukultuuri teemadel. Eesti üldhariduskoolides elluviidava projekti eesmärk on suurendada noorte teadlikkust kohaliku tooraine ja Eesti toidukultuuri väärtusest, kujundada teadlikumaid toiduvalikuid ning väärtustada toiduvalmistamise oskusi.

AKIS-e teadmussuurendustegevuste kaudu toetatakse kohaliku toidu, kestliku toidusüsteemi ja Eesti toidukultuuriga seotud teadlikkuse suurendamist ning sektori ettevõtjate teadmiste ja koostöö arendamist, sealhulgas ekspordivõimekuse kasvatamist ja kõrgema lisandväärtusega toodete turustamist. Programmi eesmärgiks on toetada põllumajandustootjate ja toidusektori ettevõtjate teadmiste ja oskuste arendamist turunduse, müügiarenduse ja ekspordi valdkonnas ning arendada koostööd erinevate infopäevade, konverentside, täiendkoolituste, õppereiside, ettevõtete juhendamiste jms kaudu.

Tõhusa koostöö ja infovahetuse eesmärgil jätkatakse **Eesti toidu sise- ja välisettevõtete ümarlaudade** formaadiga. Selle raames arutatakse toiduvaldkonna olulisemaid arengusuundi ja Eesti toidu teavitus- ja müügiarendustegevusi koos erinevate ministriumide, sektori esindusorganisatsioonide ning erialaliitudega, kes panustavad valdkonda toetusmeetmete, tegevuste ja projektidega. Ümarlaudade eesmärk on vältida tegevuste dubleerimist, tõhustada infovahetust ja leida uusi koostöövõimalusi, et suunata sektori arengut ühiste eesmärkide suunas.

5.5. Programmi tegevus – kutseline kalapüük

Eesmärk	Elujõulise ja konkurentsivõimelise kutselise kalapüügisektori tagamine.				
Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase			
	2025	2027	2028	2029	2030
Kutselise kalapüügi kogupüügi ja koguväärtuse suhe	1,17	1,25	1,3	1,3	1,3
Rannapüügi kalapüügiloa omanike aastasaagi mediaan	0,39	1	1,2	1,2	1,2

Lühiajaline majanduslik tõhusus rannapüügis (kuni 10m laevade puhul)	0,96 (2024)	1,4	2	2	2
--	-------------	-----	---	---	---

Kutselise kalapüügi kogupüügi ja koguväärtuse suhe näitab, kui palju tulu keskmiselt saadakse ühe püütud kilogrammi kohta esmakokkuostuhindades.

Rannapüügi kalapüügiloa omanike aastasaagi mediaan aitab kirjeldada enamiku kalurite püügiulatust, vältides väga suure saagiga püüdjate mõju.

Lühiajaline majanduslik tõhusus rannapüügis (kuni 10 m laevade puhul) näitab, kas tegevus on lühiajaliselt majanduslikult tasuv. Väärtus üle 1 viitab kasumlikule tegevusele, alla 1 kahjumlikule. 2025. aasta andmed avaldatakse novembris kalanduse riikliku andmekogumisprogrammi raames.

Tegevused perioodil 2027-2030

Õigusloome ja analüüsid

Kutselise kalapüügi sektori arendamiseks **analüüsitakse selle majanduslikku olukorda ja kehtivaid püügi- ja korralduslikke abinõusid**, et leida võimalusi sektori tulususe suurendamiseks. Tähelepanu pööratakse püüdjate arvu ja kalavaru tasakaalu saavutamisele ning võimalustele toetada noorte sisenemist sektorisse piiratud püügiõiguse tingimustes.

Viiakse ellu 2026. a Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi rannareformi tegevuskavas ja kalapüügiseaduse väljatöötamiskavatsuses kokkulepitud tegevused.

Kutselise kalapüügi korraldus ja järelevalve

Tagatakse kutselise kalapüügi korraldus ja järelevalve, sh kutselise kalapüügi lubade väljastamine, kalalaevade riikliku registri haldamine ja kalapüügiga seonduvate andmete arvestus. Arendatakse ja hallatakse elektroonilisi andmekogumise ja -edastamise süsteeme (PERK, ERS), et tagada ööpäevaringne andmevahetus ning kasutajasõbralikud lahendused kõigile püügisegmentidele.

Toetused

Toetatakse investeeringuid kalalaevade energiatõhususe suurendamiseks, et vähendada kalapüügiga seotud kulusid. **Toetatakse kalasadamate ja lossimiskohtade väljaarendamist**, et maale toodav kala oleks kvaliteetne ning mitut eesmärki täitvad ehk multifunktsionaalsed kalasadamad teeniks tagasi vähemalt osa ülalpidamisega seonduvatest kuludest.

Väikesemahulisel ranna- ja sisevete kalapüügil toetatakse püügivahendite parandamist, et suurendada bioloogilist mitmekesisust, vähendada soovimatut kaaspüüki ning mereimetajate ja -lindude hukkumist püünistes. Selektiivsete püüniste kasutuselevõtmine aitab kaasa alamõõduliste kalade ja soovimatute liikide kaaspüügi vähendamisele. Hülgekindlate püüniste ja hülgepeletite kasutuselevõtmine kaitseb mereimetajaid püünistesse kinnijäämise ja püünistes hukkumise eest ning seeläbi aitab kaasa loodusliku mitmekesisuse säilimisele.

Teadlikkuse tõstmine

Pööratakse tähelepanu kalurite teavitamisele, koolitamisele ja nõustamisele, eelkõige seoses elektroonilise andmeesituse rakendamisega. Arendatakse pidevat dialoogi sektori esindajatega ning edendatakse koostööd ja teadmussiiret, et suurendada ühist arusaama vajalikest muutustest ja tugevdada sektori enesereguleerimise võimet.

Teadus

Jätkub RITA+ rakendusuuring „Eesti mereala ökoloogia ja mereökosüsteemi hüvede digikaksik“

5.6. Programmi tegevus – kalandusturu korraldus

Eesmärk	Kalandussektori toodang on kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga				
Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase			
	2025	2027	2028	2029	2030
Eesti päritolu eksporditavate kalatoodete koguväärtus, €	187 800 000	181 000 000	183 000 000	185 000 000	185 000 000
Kalandustoodete tarbimine Eestis, kg inimese kohta	17,1 (2024)	19	19,5	19,5	19,5
Vesiviljelussektori toodang kokku, tonni	1216	1700	3500	3500	3500
Merevesiviljeluse toodang, tonni	590	1000	2800	2800	2800

Eesti päritolu eksporditavate toodete koguväärtus näitab, kui suure rahalise väärtusega kalatooteid jõuab Eestist välisturgudele.

Kalandustoodete tarbimine Eestis näitab tarbijanõudlust kalatoodete vastu.

Vesiviljelussektori ja merevesiviljeluse toodang näitab sektori kasvu ja arengut ning merevesiviljeluses kalakasvatuse arendamisel nähakse suurt potentsiaali toodangumahu suurenemisel. Suurem toodangumaht loob võimalused edasiseks lisandväärtuse ja ekspordipotentsiaali kasvatamiseks.

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome ja analüüsid

Kalandusturu arendamiseks kujundatakse poliitikat, mis toetab bioloogilise ressursi säästlikku kasutamist ning loob eeldused majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandus- ja vesiviljelussektori arenguks. Selleks analüüsitakse sektori arenguvajadusi ning kujundatakse teadmuspõhine raamistik, mis toetab pikaajalist kasvu ja innovatsiooni, arvestades ka rahvusvahelisi suundumusi ning Euroopa Liidu tasandi arengusuundi sinimajanduses ja vee-elusressursside kestlikus kasutamises.

Tagatakse terviklik ja rakenduslik lähenemine uuringute teemadele, mis hõlmavad kalapüügi, vesiviljeluse, keskkonna ja vee-elusressursside väärindamise valdkonda.

Toetused

Toetatakse kalapüügi- ja vesiviljelusettevõtte ning kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisettevõtte innovatsiooni. Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustatakse keskkonnahoidlikku töötlemist ning tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist kohalike ning seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise kaudu, liikudes seejuures väärtusahelat pidi kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise poole. Oluline roll on siin ettevõtete ning teadus- ja

arendusasutuste koostöö tulemusel väljatöötatavatel vee-elusressursside väärindamise uuenduslikel tehnoloogilistel lahendustel.

Toetatakse taastuveneergetika kasutuselevõttu kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisega tegelevates ettevõtetes, mis võimaldab lisaks keskkonnahoidlikule tootmisele hoida ära energiakandjate hinnatõusust tulenevaid mõjusid lõpptoodete hindadele.

Jätakuva kalapüügi- ja vesiviljelustoodete nõudluse rahuldamiseks maailmas ja Eesti kalatoodetega isearustatuse kõrge taseme juures soodustatakse kvaliteetse ja kõrge lisandväärtuse ning suure ekspordipotentsiaaliga toodete tootmist. **Aidatakse kaasa uute turgude leidmisele ja hoitakse avatuna olemasolevad välisurged.** See aitab vähendada ettevõtjate sõltuvust üksikutest välisurgedest. Turgude avamise ja avatuna hoidmisega tegeleb Põllumajandus- ja Toiduamet.

Toetatakse keskkonna- ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu ja ressursside efektiivsemat kasutust. EMKVF-i rahaliste vahendite vesiviljelusse suunamisega aidatakse kaasa tootmismahdade kasvule edendades merevesiviljeluse arengut eeskätt kalakasvatuses ning muudame tootmise tõhusamaks ja mitmekesisemaks. **Ettevõtjate investeeringute soodustamiseks võimaldatakse ligipääsu laenu rahale.** Maaelu Edendamise SA väljastab sektorile laene ja tagatise.

Toetatakse ühistegevust sektori säilimise ja konkurentsivõime tagamiseks.

Toetatakse tootearendust ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist investeeringute ning teadus- ja arendustegevuse soodustamise kaudu.

Teadlikkuse tõstmine

Riigisisese kalatarbimise tõstmiseks kestab teavituskampaania 2026. aasta sügisest 2027. aasta kevadeni. Kampaania eesmärk on kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega kala- ja vesiviljelustoodangu pakkumise ning tarbijate teadlikkuse kasvu kaudu luua eeldused sisetarbimise suurendamiseks. Kalatoodete tarbimist propageeriti intensiivsemalt ka ajavahemikul 2021-2023.

Soodustame valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ja administratsiooni vahel, sh õppekavade kaasajastamisel, täiendusõppe korraldamisel ning vajalike erialaspetsialistide koolitamisel.

Kalapüügi, vesiviljeluse ning vee-elusressursside väärindamise valdkonnas tegutsevate ettevõtete omavahelise koostöö soodustamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks **tehakse teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevusi, mis toimub läbi sektori ja teadus-arendusasutuste teadmussiirde.**

Teadus

REM osaleb EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ partnerluses „Kestlik sinimajandus“ ning rahastab riikidevahelise teaduskoostöö raames tipptasemel teadusprojekte sinimajanduse rohelise arengu valdkonnas: esimeses taotlusvoorus „Merevetikate biomassi terviklik väärindamine jätkusuutlike, kõrge toiteväärtusega saaduste arendamiseks“. Alates 2027. aastast plaanib REM rahastada ühte kolmandas taotlusvoorus edukaks osutunud teadusprojekti ning alates 2028. aastast ühte neljandas taotlusvoorus edukaks osutunud teadusprojekti.

5.7. Programmi tegevus – kalavarude haldus ja kaitse

Eesmärk	Kalavarude püügitingimused ja -võimalused on aja- ja asjakohased, kalavarud on kehtlikult majandatud ja harrastuspüük on arendatud.	
Mõõdik	Tegelik tase	Sihttase

	2025	2027	2028	2029	2030
Kalade rändetakistuste avamine lõhelistel jõgedel, tk	134	145	150	150	150
Majanduslik mõju (sots-maj mõju EUR) 1 harrastaja kohta aastas*	247 (2024)	410	420	420	420

* tulemus selgub harrastusuuringust mida tehakse üle aasta

Rändetakistuste avamine on vajalik, et vähendada negatiivset mõju nii kaladele (nt kasvukiirus, toitumis- ning rändevõimalused) kui ökosüsteemile laiemalt.

Majanduslik mõju (sots-maj mõju EUR) 1 harrastaja kohta aastas mõõdik on otseselt seotud Eesti majanduse üldise taseme ja heaoluga. Kui majanduse üldnäitaja paraneb, suurenevad ka kulutused harrastuspüügile, ja vastupidi. Mõõdik näitab, kui palju keskmine harrastuskalastaja kulutab oma hobile ühe aasta jooksul (eurodes).

Tegevused perioodil 2027-2030:

Õigusloome ja analüüsid

Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks kujundatakse kalavarude kaitsemeetmeid, sealhulgas püügivahendite arvu vähendamist liigse püügikoormusega piirkondades ning kaitsemeetmete ajakohastamist (alammõõdud, ajalis-ruumilised piirangud ja selektiivse püügi meetmed). Lisaks analüüsitakse vajadust tõhustada röövlomade (kormoranid ja hülged) mõju ohjamist kalavarudele ning kujundatakse Eesti seisukohad EL tasandil vastavate regulatsioonide muutmiseks, sealhulgas linnudirektiivi ja hülgetoodete kaubanduse piirangute teemadel.

Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse püügikorraldust tagamaks ladusama osalemise ning suurema saagi võimalikult paljudele püüdjatele. Jätkatakse harrastuskalastuse infrastruktuuri arendamist eesmärgiga tagada parem ligipääs kalapüügile, sh tehakse arendusi harrastuspüügiõiguste ja kalastuskaartide müügikeskkonna kalaluba.ee toimivuse tagamiseks.

Kalavarude kaitse ja taastamise toetamine

Kalavarude loodusliku seisundi parandamiseks **toetatakse kalade rändeteede avamist** olulistel jõgedel ja suudmealadel, et tagada ligipääs kudealadele.

Toetatakse elupaikade ja koelmu taastamist ning parandamist, et suurendada looduslikku taastootmist.

Ohustatud kalaliikide varude tugevdamiseks **toetatakse kalade noorjarkude asustamist veekogudesse**, arvestades geneetilise mitmekesisuse säilitamise vajadust.

Toetatakse harrastuspüügiks vajalikku taristu rajamist, mis parandab teenuse kvaliteeti ja kättesaadavust ning aitab vähendada keskkonnakasutuse koondumist ja sellest tulenevat survet loodusele.

Järelevalve

Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks arendatakse elektroonilisi järelevalve- ja kontrollivõimalusi, et tõhustada kontrolli ning tagada kalavarude säästlik kasutamine.

Teadus ja uuringud

Kalavarude olukorra hindamiseks erinvates veekogudes viiakse igal aastal läbi mitmeid teadusuuringud.

Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus

Programmi tegevus – põllumajanduskeskkond

Programmi tegevuse oodatavat tulemust aitavad saavutada Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (ReM), PRIA ja METK oma teenuste kaudu.

REM kujundab poliitikat, et vähendada põllumajandustootmisega seotud negatiivset kliima- ja keskkonnamõju, säilitada elurikkus ja maastiku mitmekesisus, tagada põllumuldade hea seisund ja saavutada ringbiomajanduse põhimõtete laialdasem levik ja rakendamine.

METK panustab valdkonda teadustegevustega, analüüsides maakasutuse keskkonnamõju, viies läbi põllumajanduskeskkonna seiret ja teostades maakasutuse ning muldade laborianalüüse. Keskkonnameetmete seirega uuritakse muuhulgas põllumajanduse mõju mullale, veele ja elurikkusele.

PRIA kaudu on võimalik taotleda põllumajanduskeskkonna tegevuse toetusi (sh näiteks püsirohumaade säilitamise toetus, pärandniidu hooldamise toetus ja erinevad ÜPP kliima-ja keskkonnakava toetused).

Programmi tegevus – põllumajandusmaa ja maaparandus

Programmi tegevuse eesmärk saavutatakse nelja teenuse osutamise kaudu ReM-is ja PRIA-s. Põllumajanduses mitmekesise tootmise võimaldamiseks, sh kestliku põllumajandusmaa säilimiseks ja metsa jätkusuutlikuks majandamiseks kujundab ReM maaparanduse poliitikat, sh toetusmeetmeid. Kestliku põllumajandusmaa säilimiseks kujundab ReM põllumajandusmaa kasutamise ja kaitse poliitikat. Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) kaudu toetatakse maaparandusega seotud taristu sh keskkonnakaitserajatiste arendamist ja hoidu ning. Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu toetatakse ÜPP metsandustoetuste andmist.

Programmi tegevus – põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime

Programmi tegevuse oodatavat tulemust aitavad saavutada Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (ReM), PRIA, PTA ja METK oma teenuste kaudu. Põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime tõstmiseks ja innovatsiooni toetamiseks kujundatakse poliitikat ReMis. METKi kaudu on võimalik taotleda konsulendi kutsetunnistust. Konsulendi töö on anda kliendile põllu-, metsa- ja muud maamajanduse alast nõu. METK panustab valdkonda ka teadustegevustega läbi innovatsiooni ja teadmussirde võrgustikukoostöö ja erinevate uuringute. Näiteks viiakse läbi maamajanduslikke uuringuid. Samuti on METKi hallata põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrk (FSDN) ja vajalike andmete edastamine Euroopa Komisjonile.

PRIA kaudu makstakse toetusi põllumajandus- ja toidusektorile, mida rahastatakse ÜPP vahenditest. Näiteks on võimalik taotleda loomade ja taimede kasvatamisega seotud toetusi ja investeeringutoetusi, põhisissetulekutoetust, ümberjaotavat toetust, nii looma, kui ka pindalaga seotud tootmiskohustusega otsetoetusi, noore põllumajandustootja otsetoetust, noortaluniku ja alustava noore põllumajandusettevõtja toetusi ning toiduainetööstuse investeeringutoetust. PRIA maksab sektori toetamiseks turukorraldustoetusi, sh näiteks erakorralist toetust põllumajandussektorile seoses põllumajandustootjate elujõulisust ohustava majandusliku kahjuga, riskijuhtimistoetust, kindlustustoetust. Samuti on võimalik PRIA kaudu taotleda sekkumiskokkuostu toetust. PRIA kaudu makstakse ühistegevuse ja koostöö arendamiseks vajalikke toetusi (kvaliteedikava arendamise toetus, kvaliteedikava raames toodetud toote teavituse- ja müügiesituse toetus, lühikeste tarneahelate või kohalike turgude kaudu põllumajandustoodete ja toidu turustamisvõimaluste arendamise toetuse, tunnustatud tootjaorganisatsiooni arendamise toetus), tunnustatakse tootjaorganisatsioone ja tootjaorganisatsioonide liite.

Turukorralduse järelevalvet teostab PTA.

Programmi tegevus – Eesti toidu kuvand ja eksport

Programmi tegevuse tulemusi aitavad saavutada Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, PTA ja PRIA. Eesti toidu müügiarendustegevusteks vajalikku poliitikat kujundab ReM, mis aitab suurendada ka Eesti põllumajandus- ja toidusektori ettevõtjate konkurentsivõimet nii sise- kui välis turul. PTA tegeleb uute eksportturgude avamisega ja kvaliteedikavade (geograafiliste tähiste järelevalvega).

PRIA maksab müügiarenduste edendamiseks vajalikke toetusi (näiteks turuarendustoetus, kvaliteedikava raames toodetud toote teavituse- ja müügiarenduste toetus).

Programmi tegevus – kutseline kalapüük

Programmi tegevuse tulemusi aitavad saavutada Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, PTA ja PRIA. Elujõulise ja konkurentsivõimelise kutselise kalapüügisektori tagamiseks vajalikku poliitikat kujundab ReM. PTA tegeleb kutselise kalapüügi korraldusega, sh kutselise kalapüügi lubade väljastamise, kalalaevade riikliku registri haldamise ja kalapüügiga seonduvate andmete arvestusega. PRIA kaudu on võimalik taotleda kutselise kalapüügi toetusi, näiteks innovatsioonitoetused, püügivahendite parendamise toetus, investeeringutoetused (kalalaevad, kalasadamad) ja kalanduspiirkondade arendamise toetused (tegevuskulud ja koostöö).

Programmi tegevus – kalandusturu korraldus

Kalandusturu korralduse programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks kujundab Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (ReM) vajalikku kalandusturu poliitikat, mille kaudu luuakse eeldused majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandustoodete töötlemissektori arenguks. Poliitikakujundus toetab sektori paremat turule ligipääsu ning võimaldab ühtlasi ligipääsu laenu rahale, et soodustada investeeringuid ja lisandväärtuse kasvu kogu väärtusahelas.

PRIA kaudu viiakse ellu kalandussektori ja vesiviljeluse toetamise meetmeid, mis on suures osas rahastatud Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) vahenditest. Toetuste abil toetatakse vee-elusressursside töötlemise sektori arengut, sealhulgas ladustamisabi, rannapüügilaevade ja kalalaevade energiatõhususe suurendamist ning töötlemisvõimekuse arendamist. Samuti rakendatakse kriisiabi, innovatsiooni- ja uuringutoetusi, mis aitavad tugevdada sektori kohanemisvõimet, tehnoloogilist arengut ja konkurentsivõimet. Vesiviljelussektori arendamiseks toetab PRIA investeeringuid tootmise ja innovatsiooni arendamisse, energiatõhususe parandamisse ning teadmussiirde ja riiklike **vesiviljelusuringute elluviimist, et suurendada sektori kestlikkust ja pikaajalist elujõulisust.**

Programmi tegevus – kalavarude haldus ja kaitse

Programmi tegevuse tulemusi aitavad saavutada Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KIK ja PRIA. Kestlikuks kalavarude majandamiseks ja harrastuspüügi arendamiseks vajalikku poliitikat kujundab ReM. PRIA kaudu on võimalik taotleda kalanduse kontrolli ja järelevalve toetust, riiklike keskkonna-alaste uuringute toetust, kalanduse kontrolli ja järelevalve toetust ning samuti kalade kudemistingimuste parendamise toetust, et tagada kalavarude kestlikkus. KIKi kalanduse keskkonnaprogrammist saab taotleda kalandusalaste uuringute läbiviimiseks, kudealade või elupaikade taastamiseks, harrastuskalapüügi taristu arendamiseks, oluliste kalaliikide asustamiseks, järelevalve ja kalandusalase rahvusvahelise koostööprojektide läbiviimiseks.

Lisa 3. Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2026.a kohta

Biomajanduse programm	Ülekantavate summa (piirmääraga vahetus)	2026.a riigieelarve II p.a. seaduse-muudatused	VV reserve eraldised	Lõplik 2026.a programmi tegevuse eelarve*	Selgitused
Põllumajanduskeskkonna hea seisundi tagamine programmi tegevus				-62 799	
Põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime arendamine programmi tegevus				-261 819	
Põllumajandusmaa ja maaparanduse poliitika kujundamine programmi tegevus				-17 735	
Eesti toidu kuvandi ja müügi võimekuse edendamine programmi tegevus				-2 659	
Kutselise kalapüügi korraldamine programmi tegevus				-11 391	
Kalandusturu korraldamine programmi tegevus				-17 431	
Kalavarude haldamine ja kaitse programmi tegevus				-5 464	
Ringbiomajanduse arendamine programmi tegevus				-18 445	